

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

III. De aliis propositionibus infra hæresim, & de variis singularum censuris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

sponte combussit. Oportet itaque erroris causas, & occasiones ab eiusmodi personis diligenter exquirere, vt iudicari possit, an ex malitia, an ex ignorantia errent, & possit facilius morbo medicina parari.

SECTIO III.

De aliis propositionibus infra hæresim, & de variis singularum censuris.

71

Non omnis propositio damnabilis, & quæ censura Theologica affigi potest, est hæretica; ideo postquam de hæresi formali, & obiectiua dictum est, & de iis, quæ ex parte obiecti ad hæresim requiruntur, antequam ulterius progrediamur ad alias, conditiones, quæ ex parte subiecti requiruntur in hæretico, dicendum breuiter erit de aliis propositionibus damnabilibus, quæ non sunt hæreses, & de iis, quæ ex parte obiecti requiruntur ad eiusmodi censuras imponendas. De quibus agunt Tuttrecremata, Albertinus, Simancas, Alfonsus Castro, Cano, Corduba, Penna, & alij apud Suarez in *presenti disp. 19. sect. 2. num. 1.* & alij Recentiores in præsentī communiter.

72

Variæ species censuratum, seu propositionum damnabilium enunciari solent, quæ desumptæ sunt ex Concilio Constantiensi sess. 8. vbi articulis VViclephi apponuntur respectiue hæ censuræ, *notorie heretici, & à sanctis Patribus reprobati: alij non Catholici, sed erronei; alij scandalosi, & blasphemii; quidam piarum aurium offensivi: nonnulli reuerarij, & seditiosi:* Quas easdem censuras apponit idem Concilium sess. 15. propositionibus Ioannis Hus, excepto illo verbo: *blasphemos:* desumuntur etiam ex Bulla Pij V. & Gregor. XIII. edita contra aliquas propositiones Michaëlis Baij, quas respectiue dicunt esse *hereticas, erroneas, suspectas, reuerarias scandalosas, immitentes offensionem in aures pias.* His alij addunt propositionem, *proximam hæresi,* possumus & nos addere *errori proximam, & suspectam de errore.* Imò si de propositione non solum infra hæresim, sed in rigore damnabili sermo sit, addendæ erunt propositiones, Iudaica, Pagana, Athea. Nam propositio dicens, Christum nondum venisse, sed venturum non est hæretica, cùm religionem Christianam non retineat, prout hæretici omnes retinent, vt supra vidimus, sed erit propositio iudaica. Quæ verò dicit, esse plures Deos, non erit iudaica, cùm non retineat verus testamentum, sed Pagana inducens idololatriam; ad quod genus reduci possunt propositiones propriæ Mahometismi, quæ nec Christianam, nec Iudaicam religionem retinent, sicut & sectam illam diximus, ad Paganismum reduci. Denique propositio negans omnem Deum erit Athea: de his tamen modò sermo non est; sicut neque etiam de propria hæresi, de qua dictum est supra, sed solum de aliis infra hæresim, de quibus, & de singularum differentia in particulari dicendum erit, vt in qualitate; & censura propositionum stabilis aliqua, & certa regula obseruetur.

De Propositione erronea.

73

Erroris vox latissime sumpta attribui potest cui-

libet propositioni falsæ in qualibet materia: nam qui falsum pro vero credit, errat à vero, & decipitur. Communiter tamen ea vox solet restringi ad falsum, quod opponitur non solum vero, sed euidenti, vel certo, quod apud omnes communiter certò scitur. Nec appellatur error in Philosophia, qualibet opinio falsa, sed quæ opponitur dogmati certo, & pro tali apud Philosophos recepto. Quare in Theologia non dicitur error, nisi qui certæ alicui veritati aduersatur, quæ apud Catholicos, & Theologos pro certa habetur. Cæterum adhuc hæc acceptio est nimis lata, & generica, cùm in eo sensu hæresis etiam sit error; & quidem aliquando hæreses *erroris* nomine appellantur in cap. *excommunicamus* 2. cap. vltimo de hæreticis, & cap. *acutus*, & ille quoque eodem titulo in 6. Sed nunc magis strictè accipitur, prout est censura specialis infra hæresim: nam quicquid alij dixerint, quos tacitè refert Suarez vbi supra num. 12. in prædicto Concilio, & Bulla Pontificum, condistinguitur propositio erronea ab hæretica, & ita Theologi communiter mitiorem censuram existimant, & quæ non attingat hæresim.

Quæ autem differentia sit inter hæresim, & errorem omnes eodem modo explicant. Aliqui primò dicunt, errorem esse hæresim sine pertinacia prolatam, accedente autem pertinacia erit hæresis. Ita Antonin. 2. parti. tit. 12. cap. 4. sed id communiter displicet, & merito, quia pertinacia habet se ex parte subiecti, non ex parte obiecti: hæ autem censura non tendit ad iudicandum crimen in concreto, sed propositiones secundum se: atque adeo solum ratione sui obiecti. Ande Pius V. & Gregorius XIII. non distinxerunt in sua Bulla duos illos gradus censuræ ex pertinacia, vel eius defectu, nullam enim pertinaciam agnouerunt in Baio, qui semper Catholicus fuit, & Ecclesiæ obediens, sed ex parte ipsius doctrinæ differentiam inueniunt inter propositionem hæreticam, & erroneam. Sicut contra Concilium Constantiense circa omnes illos articulos æqualem pertinaciam inuenit in illis hæreticis, & tamen in illis vidit differentiam inter articulos hæreticos, & erroneos. De facto etiam Inquisitores perentes à suis Qualificatoribus censuras propositionum, nihil dicunt de pertinacia, aut culpa Auctorum, sed iudicium exigunt solum de propositione secundum se an sit hæretica, vel erronea, vel temeraria &c.

Alij ergo secundò dicunt propositionem hæreticam esse, quæ opponitur veritati reuelatæ, non demonstrabili, v. g. *Deum non est Trinus:* erroneam verò, quæ non opponitur veritati Catholicæ demonstrabili, v. g. *Deum non est,* vel *Deum non est vnus,* ita Castro apud Huradum *disp. 81. §. 9.* Hoc tamen sustineri non potest, quia quolibet obiectum reuelatum, etiam si aliunde ratione naturali demonstrari possit, non poterit sine hæresi negari, v. g. immortalitas animæ rationalis, malitia adulterij, vel fornicationis, irremittitas Dei, & alia eiusmodi, quæ qui negaret, esset proculdubio hæreticus, & incurreret omnes hæreticorum pœnas. Si autem obiecta hæc non essent reuelata, quantumcumque probari possent ratione naturali, nec sine culpa negari possent, adhuc non pertinerent ad fidem, quæ credere non potest quidquam, nisi propter diuinum testimonium, atque adeo qui ea negaret non peccaret contra fidem, & per consequens non esset hære-

hereticus, cum omnis hæresis sit infidelitatis species.

Alij tertio dicunt, errorem esse, qui negat doctrinam aliquam ita receptam communi Ecclesiæ consensu, ut nullus pius, ac verè doctus de ea dubitare audeat, & licet non sit expressè reuelata aut definita; est tamen Catholica doctrina. Ita Cano, Corduba, & Simancas apud Suarez *vbi supra num. 13.* Et exemplum asserti solet in negante Beatissimam Virginem resurrexisse, seu in corpore, & anima esse assumptam: quod licet non inueniatur expressè reuelatum, aut definitum, pertinet tamen ad doctrinam Catholicam. Item si quis ante Concilium Tridentinum dixisset, eandem Virginem peccasse aliquando venialiter; cuius licet non fuisset contrarium tunc definitum, non tamen poterat sine errore negari. Hic modus explicandi displicet Hurtado *vbi supra §. 7.* tum quia spectat magis ad propositionem temerariam, tum etiam quia Catholica doctrina est solum doctrina fidei, qua creditur homo constituitur Catholicus. Sed Suarez *vbi supra* illud fatetur esse modum explicandi probabilem: & certè exempla ibi adducta acerbiorum censuram merentur, quam temeritatis, & de primo esse errorem, vel errori proximum fatetur idem Suarez *2. tom. in 3. partem, disp. 21. sect. 1. §. sed. quæres.* iuncta *disp. 3. sect. 1. in fine.* Nec etiam verum est, doctrinam Catholicam esse solum doctrinam de fide: nam Catholicum est vniuersale, quare doctrina illa, quam tota Ecclesia indubitanter proficetur, Catholica appellari potest. Cæterum, quia error in præfati materia proximum gradum post hæresim videtur habere, & ideo in Concilio Constantiensi, & bulla Pontificia supra allegatis post hæreticas nominantur immediatè propositiones erroneæ, non videtur satis ad errorem propriè, & in rigore sumptum, quod aduersetur doctrinæ, quam omnes pro certa tenent. Nam temeraria etiam, vel scandalosa propositio, videtur aduersari doctrinæ, quam omnes indubitanter tenent: alioquin non esset temeraria, vel scandalosa. Quare ego regulam illorum Doctorum intelligerem de propositione, quæ aduersatur doctrinæ apud omnes Catholicos communi sensu indubitanter receptæ, qui nempe ideo de ea dubitare non audent, quia vident valde conexam cum doctrina fidei. Error enim in fide, opponi debet aliquo modo cum ipsa fide, quatenus falsum negat aliquid, quod propter connexionem cum fide nemo negare audeat. Quando verò communis ille consensus fidelium aliunde oritur, & non ex connexionem rei illius cum principiis fidei, non videtur propriè erronea doctrina, quæ rem illam negat; sed altam censuram habebit ex infamia adducendis. Exempla autem à Suariorum adducta, si benè perpendantur, inueniuntur eum sibi certitudinis gradum apud Catholicos comparasse propter connexionem magnam, quam habent cum doctrina fidei. Ex eo enim quod B. Virgo fuerit vera Dei mater, sequi videtur illam non fuisse vnquam peccati actualis ream, quod in Dei matre maximam indecentiam haberet. Sicut etiam ex eadem maternitate, & aliis pluribus coniecturis, ac traditione historica sequitur eam in corpore, & anima assumptam fuisse in Cælum: quamvis hoc secundum, non ita apertam connexionem ostendat, sicut primum, & ideo non ita clarè constat, quod sit propriè, & rigo-

rosè erronea propositio contraria. In hoc autem sensu propositio erronea coincideret ferè cum modo explicandi eorum, qui dicunt errorem esse, qui negat propositionem Teologicam, de quo postea dicemus.

Quartus ergo explicandi modus est aliorum, qui dicunt errorem esse, qui deficit, ab vna, vel altera ⁷⁷ *Quartus.* conditione requisita ad hæresim perfectam: ad hanc enim requiritur, quod certissimè opponatur, & indubitanter alicui propositioni, quæ certissimè etiam, & indubitanter sit de fide. Quando ergo vel oppositio non est ita certa, vel non est ita certum, quod sit de fide propositio, cui opponitur, tunc deficit ex ea parte ab hæresi, & est error: ita id explicant iidem Auctores apud Suarez *vbi supra*, qui hoc etiam probabile reputat, quibus adde Lorcam *disp. 40. num. 7.* qui erroneam propositionem definit eam, quæ opponitur quidem fidei veritati, sed non oppositione omnino certa, & indubitata. Hic etiam explicandi modus non videtur omnino satisfacere, quia eiusmodi propositiones magis propriè videntur esse proximæ hæresi, quam errores: participant enim substantiam hæresis, quæ est oppositio immediata cum fide; & ideo diximus supra eum cui certò constaret ea oppositio, ita ut nec per principia extrinseca prudenter posset dubitare, de oppositione cum fide, & cum communi fidelium sensu, non posse sine hæresi assensum eis præbere, licet apud aliquos sit dubium an sint hæreses. Differunt ergo ab hæresi non tam in ipsa substantia, quam in modo, hoc est, in certitudine an sint hæreses, & ideo vocari possunt proximæ hæresi quatenus non ab omnibus, sed à pluribus æstimantur hæreses. Quæ differebant non videntur intrinseca, sed extrinseca proueniens à iudicio aliquorum negantium esse hæreses, quod sufficit ut in foro externo ille non condemnatur absolute, ut hæreticus, quia potest se tueri opinione aliquorum negantium, quod opponatur fidei. Hinc autem colligitur posse, & sæpe de facto propositiones illas esse intrinsecè hæreticas, quia de eiusmodi propositionibus communiter solent esse Doctorum opiniones affirmantium, & negantium esse hæreticas, vel id quod eis negatur esse de fide. Frequenter etiam opinio affirmans contrarium esse de fide, & illam esse hæresim erit vera: Si ergo opinio illa vera est, propositio illa erit reuera hæretica: sicut sacramentum, de cuius materia sunt opiniones, validum erit, si opinio affirmans materiam illam esse validam vera sit, quamvis opinio contraria probabilis id neget. Alioquin si propositio illa nunquam sit hæretica, sed solum error, nunquam erit vera sententia docens illam esse hæresim, & contrarium esse de fide, nec possent vnquam esse opiniones circa hoc punctum: quia vbi primum aliqui dubitent, an sit hæretica ea propositio, eo ipso iam non esset hæretica, atque adeo falsa esset qualibet sententia dicens esse hæreticam. Cum ergo maneant adhuc in scholis opiniones probabiles diuersæ circa hoc ipsum, an talis vel talis propositio sit hæretica, supponi omnino videtur quod adhuc possit illa esse intrinsecè hæretica, non obstante opinione excusante illam ab hæresi.

Restat ergo quintus, & vltimus modus explicandi satis communis, & probabilis, quod error propriè sit, qui non opponitur immediatè, sed solum mediatè doctrinæ fidei quatenus ne-

⁷⁸ *Quintus modus ex licet di, communis, & probabilis, gat*

gar immediatè propositionem, quæ non est de fide sed conclusio solum Theologica, deducta euidenter ex vna de fide, & altera euidenti lumine naturæ. Ita communiter Theologi, vt testatur Bañes in præsentī quæst. 11. art. 2. in quæstione quæ incipit, *circa hos articulos, verū. nihilominus*. Suarez *ubi supra num. 14*. Hurtado *disp. 81. §. 10*. Tuerianus *disp. 55. dub. 3*. Coninck *disp. 18. num. 130*. Castro Palao *tom. 1. tract. 4. disp. 3. punct. 1. num. 4*. & alij ferè communiter, qui communis consensus sufficit, vt nomen *erroris* eiusmodi propositionibus applicari possit, cum enim hæc propositiones mereantur censuram aliquam Theologicam, nec sint hæreticæ, cum non negent formaliter aliquid reuelatum; debent habere aliquam aliam censuram diuersam ab hæresi, nec potest alia aptior inueniri, quæ eas ab hæresi distinguat: quamdiu enim obiectum contrarium non est in se reuelatum, sed solum ex reuelatis per discursum infertur, non potest qui illud negat, esse hæreticus, nisi neget etiam præmissam de fide ex qua infertur. Dicitur ergo solum errare grauissimè, quia negat id, ex quo negato conuinci potest adhibito alio principio naturali euidenti ad negandum obiectum fidei. Hoc autem intelligi debet de negante conclusionem deductam ex vno principio fidei, & altero euidenti lumine naturæ: si enim negat conclusionem euidenter deductam ex duplici præmissa de fide, iam diximus supra esse hæreticum, quia conclusio illa, licet vt conclusio formaliter, & propterea infertur ex principiis reuelatis, non sit actus fidei; obiectum tamen materiale illius potest credi per actum fidei, & continetur formaliter in obiecto præmissarum quod est reuelatum: quare propositio negans illud obiectum non erit erronea, sed hæretica, vt diximus sæpe in variis locis.

*De Propositione hæresi proxima,
vel errori.*

79

Ex proximè dictis facile constabit, quas propositiones comprehendat hæc censura. Lorca *ubi supra num. 11*. dicit propositionem contrariam alicui conclusioni Theologicæ esse proximam hæresi, sed nos cum communi diximus illam appellari erroneam: quare Hurtado *disp. 18. §. 17*. & Coninck *ubi supra num. 132*. melius dicunt hæc censura comprehendere propositionem oppositam doctrinæ, quæ licet non omnino certò, est tamen probabiliter, & vt plerisque videtur, de fide: nam sicut illa propositio est ferè, seu proximè de fide quæ plerisque apparet de fide, ita illa erit ferè, vel proximè hæresis, quæ plerisque apparet hæresis. Idem est de propositione illa, quæ opponitur non certò sed plurium iudicio propositioni indubitata de fide; nam sicut accedit ad oppositionem manifestam cum fide, ita accedit ad hæresim. Quare idem etiam dicendum erit de eo, qui negat conclusionem deductam ex duabus præmissis de fide, sed per consequentiam non omnino claram, & certam, vel deductam per certam consequentiam ex duplici præmissa, quæ non sit vtrique omnino indubitata, sed plurium iudicio de fide. Sicut enim diximus propositionem euidenter deductam ex duabus præmissis de fide, non posse sine hæresi negari: ita conclusio proximè ad hunc gradum accedens, sed deficiens ex defectu claritatis con-

sequentia, vel certitudinis, quod vtrique præmissa sit de fide, accedet proximè, ita vt negans illam accedat proximè ad hæresim.

Hoc tamen meo iudicio iuxta dicta puncto præcedenti, intelligendum ita est, vt possit aliam eadem propositio esse hæresim re ipsa, & tamen affici hæc censura, & iudicari proxima hæresi. Quia cum hæc censura inuratur propositioni illi, quæ opponitur certò doctrinæ, quam non omnes sed plures censent esse de fide, vel quam non omnes sed plures censent opponi doctrinæ indubitata de fide, & sæpe contingat veram esse opinionem dicentium eam propositionem opponi fidei, vel contrarium esse de fide; consequens est, vt quoties ea opinio vera sit, toties hæc propositio sit verè, & à parte rei hæresis alioquin opinio dicens contrarium esse de fide, vel eam propositionem verè opponi fidei, non esset vera, sed falsa. Erit ergo tunc re ipsa hæretica illa propositio; in iudicio tamen vniuersi censores non debent iudicare illam, vt absolute hæreticam, & sine addito; sed debent dicere eam plurium iudicio esse hæreticam, sed quia alij id negant, esse iudicandam proximam hæresi. Et ideo fortasse in Concilio Constantensi dictum fuit de aliquibus articulis, *esse notorie hæreticos*, hoc est, certò, & sine addito; illi autem, qui non omnium, sed aliquorum sententia sunt hæretici, non possunt dici notorie hæretici, sed dubiè, & id significatur per proximam hæresim: quæ censura, vt supra notabam, non tam videtur intrinseca ipsi propositioni, quam extrinseca propter diuersa doctorum iudicia, quorum aliqui eam dicunt esse hæresim, alij negant, quam varietatem, & controuersiam significamus, dum dicimus esse proximam hæresi. Quod immeritò negasse videtur Suarez *dicto sèc. 2. numero 21*. dicens, si *erroris* nomine intelligatur propositio, cuius oppositio cum fide incerta est, vt ex aliquorum sententia ipse dixerat *num. 13*, non posse eandem propositionem esse hæreticam, & erroneam, quia hoc esset habere certam, & non certam oppositionem cum fide. Sed nos probauimus, oppositionem incertam cum fide posse sufficere, vt propositio illa hæretica sit, quia in iis casibus incertitudo frequenter nascitur ex diuersis doctorum sententiis probabiliter affirmantibus, vel negantibus, eam propositionem esse hæreticam. Sæpe autem contingit propositionem affirmantem esse veram, nam opinio probabilis aliquando & sæpe vera est; tunc ergo verè propositio illa erit hæretica, sed propter opinionem probabilem contrariam non puto esse iudicandam in iudicio vltimo vt hæreticam simpliciter, & sine addito, sed vt hæreticam aliquorum iudicio, & simpliciter, vt proximam hæresi.

Notandum tamen est primò circa hanc censuram, vt aliqua propositio ea afficiatur, & iudicetur proxima hæresi, non sufficere, quod vnus aut alter doctor eam dicat esse hæreticam. Sunt enim aliqui procliuēs, & faciles ad censuras acerbiore, atque ideo plures propositiones inueniuntur, quas aliqui hæreticas esse dicunt, alij tamen vel solum temerarias, vel fortasse nulla censura dignas. Illam ego solum propositionem iudicarem hæresi proximam, quam non omnes, plures tamen graues doctores, & cum graui fundamento dicunt esse hæreticam: ille enim, qui probabiliter hæreticus iudicatur, vel hæreti-

cus est, vel hæresi proximus; ipsum autem *proximitatis* vocabulum, indicat propinquitatem maximam, quam non habet propositio ex eo, quod ab vno vel altero, & sine graui fundamentum hæretica pronuntietur.

82 *Propositio modalis est proxima hæresi, ex eo quod propositio categorica, seu de inesse, sit proxima hæresi: exemplum affert ipse in hac propositione: paruli non habent iustitiam inherenter quam ipse dicit proximam hæresi, quia multi communiter dicant in Concilio definitam esse iustitiam inherenter vniuersaliter de omnibus. Non tamen erit proxima hæresi propositio modalis dicens; non est de fide, nec definitum, quod paruli habeant iustitiam inherenter. quia hæc non negat obiectum ipsum proximum fidei, nempe iustitiam inherenter paruulorum, sed solum gradum certitudinis illius veritatis, qui gradus potest esse sub opinionibus, licet obiectum ipsum directum non possit in dubium reuocari. Aliud exemplum esse potest de eo, qui negaret sanctum aliquem canonizatum esse in gloria, vel diceret summum Pontificem posse errare in eiusmodi Canonizatione, quæ assertiones mensurantur à Theologis, vt impie, temerarie, scandalosæ, & hæresim sapientes, vt docent Suarez *disp. 5. sect. 8. num. 8.* Cano, & Bañes, quos affert Cuitro Palao *tom. 1. tract. 4. disp. 1. punct. 5. §. 4. num. 1.* imò alij addunt esse erroneas, & hæreticas, vt Valentia in *presenti disp. 1. q. 1. punct. 7. q. 6.* quem affert, & sequitur idem Palao *vbi supra n. 2.* si quis tamen diceret, non esse hæresim, vel non esse errorem dicere, quod Papa posset errare in ea Canonizatione, hæc assertio reflexa non esset erronea, sed opinio multorum Catholicorum, & his similia reperiuntur passim alia exempla.*

83 *Quæri potest, vtra sit grauior censura propositionis, an erroneæ, an proximæ hæresi, intelligendo vtramque censuram in sensu à nobis explicato? Credo, omnibus pensatis grauiorem esse censuram erroris: nam qui dicitur hæresi proximus, solum significatur, quod in aliquorum opinione sit hæreticus, quæ tamen opinio falsa esse potest; & ideo non inuenitur in eo necessaria connexio cum hæresi, sed contingens. Qui tamen negat conclusionem Theologicam, deductam euidenter ex præmissa certa de fide, & ex alia præmissa euidenti lumine naturæ, quæ conclusio sine errore negari non potest, eo ipso inuenitur habere necessitatem ad negandam præmissam de fide, quantum est ex parte obiecti negati, quia præmissa euidentis necessitat ad eam non negandam, & aliunde constat non posse conclusionem esse falsam, nisi vna ex præmissis sit falsa: cum ergo illatio etiam sit euidentis, & negari non possit, inuenitur necessitas, quantum est ex parte obiecti nisi ignorantia excuset, ad negandam præmissam de fide, quæ sola potest licite negari. Ideo eiusmodi error obstinate retentus inducit in foro externo præsumptionem adeo vehementem de hæresi, & maiorem, quam inferat propositio hæresi proxima, propter rationem allatam: quod fatetur etiam Hurtado *dist. disp. 81. §. 20.**

84 Hinc infero, sicut datur propositio proxima hæresi, posse etiam dari aliam, quæ sit errori proxima: nempe quando plerisque videtur vnam præmissam esse de fide, ex qua, & altera euidenter sequitur euidenter conclusio, quæ negatur

vel etiam quando certum est alteram præmissam esse de fide, & alteram euidentem, & plerisque videtur illationem conclusionis ex illis præmissis esse euidentem, quamvis aliqui negent consequentiam esse euidentem. In vtroque enim casu plerisque videtur conclusionem, quæ negatur, esse Theologicam, & per consequens non posse sine errore negari. Sicut ergo si quis negat propositionem, quæ plerisque videtur esse de fide, nec posse sine hæresi negari, propositio negans dicitur hæresi proxima, sic quando negatur propositio, quæ plerisque videtur esse conclusio Theologica, nec posse sine errore negari, propositio negans erit error proxima, cum eadem omnino sit cum proportionem ratio. Quare hoc eodem modo, & cum iisdem observationibus cum debita proportionem applicatis intelligendum erit, sicut diximus de propositione hæresi proxima. Vnde hanc etiam censuram videtur agnoscere Coninch *vbi supra num. 130.* qui eam dicit locum habere quando propositio contradicit conclusioni probabilissimè ex principiis fidei deductæ. Quod tamen exemplum ego non facile admittam: nam Doctorum vsus videtur esse contrarius, quorum plures probant suas sententias ex principiis fidei, ex quibus probabiliter putant eas deduci; & tamen alij probabiliter etiam negant consequentiam, & ideo probabiliter, & impune docent sententias contrarias: non est ergo proxima errori propositio negans id, quod solum probabiliter inferitur ex principiis fidei, sed negans id, quod plerisque videtur euidenter inferri ex principiis fidei; quamvis aliis videtur non euidenter inferri, qui est gradus quidem superior, & ideo propius ad errorem accedit, & reddit propositionem errori proximam: ille autem alius gradus longius distat ab errore, cum inter illum: & errorem intercedat hic alius, qui minus ab errore distat.

85 Dices, vt propositio sit proxima hæresi, sufficit quod plerisque videatur opposita propositioni de fide, licet non omnibus, ergo vt sit proxima errori, sufficit, quod plerisque, licet non omnibus, videatur opposita conclusioni Theologica. Talis autem est propositio opposita conclusioni, quæ probabilissimè deducitur ex principiis reuelatis: nam eo ipso, quod plerique eam indicant ex illis principiis deduci, iudicant illam esse conclusionem Theologicam, & per consequens iudicant non posse sine errore negari, quæ omnia videntur consequenter connexa. Respondeo, concessa prima consequentia, negando subsumptum. Sufficit ad propositionem errori proximam, quod sit opposita conclusioni, quam plerique iudicant Theologicam: non potest tamen à plerisque iudicari conclusio Theologica illa, quæ solum probabiliter inferitur ex principiis reuelatis: omnes enim definiunt conclusionem Theologicam eam, quæ inferitur euidenter ex vna saltem præmissa reuelata, & altera euidenti. Conclusio ergo, quam omnes fatentur, inferri solum probabiliter ex principiis reuelatis, in nullius sententia erit conclusio Theologica, & per consequens propositio eam negans in nullius sententia negat conclusionem Theologicam, atque adeo non erit errori proxima: non enim est proxima errori, nisi propositio, quæ in plurimum sententia negat conclusionem Theologicam, & ideo in eorundem sententia est error. Si ergo in nullius sententia conclusio illa negata est

est conclusio Theologica, quia nemo dicit eam inferri evidenter, sed solum probabiliter ex principiis fidei, non potest æstimari à plerisque erronea propositio illam negans, & per consequens non debet iudicari proxima errori, sicut nec iudicatur hæresis proxima, nisi ea, quæ à plerisque, licet non ab omnibus, æstimatur hæretica.

86

*Tripliciter
reperiri potest
propositio er-
roris proxima.*

Tripliciter ergo videtur posse reperiri propositio errori proxima. Primo, quando negat conclusionem, quæ evidenter sequitur ex vna præmissa evidenti, & altera, quam plerique, licet non omnes, iudicant esse de fide. Secundo, quando conclusio negata inferitur ex vna indubitanter reuelata, & altera evidenti per illationem, quam non omnes, sed plerique iudicant evidentem. Tertium modum addere possumus, quando negat conclusionem, quæ evidenter inferitur ex vna præmissa indubitanter reuelata, & altera, quam plerique, licet non omnes, iudicant evidentem. Non dico ex vna præmissa reuelata, & altera probabilis, nam conclusio ex iis illata etiam per evidentem consequentiam, non appellatur conclusio Theologica, sicut paulò ante dicebamus de conclusione illata ex vna reuelata, & altera evidenti, non per illationem evidentem, sed probabilem: omnes enim eam solum dicunt conclusionem Theologicam, quæ ex vna saltem reuelata, & altera evidenti inferitur evidenter. Quando ergo constat vnam præmissam esse solum probabilem, conclusio non est in vllius sententia Theologica, atque ideo propositio illam negans neque error, nec proxima errori. Potest tamen contingere ut constet apud omnes alteram præmissam esse de fide; de altera etiam omnes consentiant esse veram, sed aliqui negent esse evidentem, plures tamen id affirmant. Nam sicut solent esse opiniones aliquando reflexæ circa probabilitatem aliarum opinionum, an talis opinio, v.g. sit, vel non sit probabilis; ita aliquando sunt opiniones, non circa veritatem alicuius sententiae, sed circa eius evidentiam, an scilicet sit, vel non sit evidens: & in eo casu dicimus conclusionem evidenter illatam ex vna de fide, & altera, quam plerique evidenter iudicant, esse talem, ut propositio eam negans censenda sit proxima errori. Ratio autem est eadem, quia si ea conclusio à pluribus æstimatur illata evidenter ex vna de fide, & altera evidenti, ab eisdem necesse est, quod æstimetur conclusio Theologica: cui enim competit definitio, competit de finitum, quare ab eisdem propositio contraria æstimabitur error, & ab omnibus debet censeri proxima errori propter regulam supradictam, quod proxima errori est propositio, quæ à plerisque, licet non omnibus, iudicatur erronea.

De Propositione sapiente hæresim, & suspecta.

87

Aliqui putant, has duas censuras in eandem coincidere, quia si sapit hæresim, suspecta est, & contra. ita Hurtado *dicta disput.* 81. §. 2. Alij confundunt sapientem hæresim cum erronea, ut Simancas, & alij, quos affert Suarez *dicta disput.* 19. sect. 2. num. 16. qui bene notat, hanc censuram distinctam esse ab errore, & in gradu inferiori, ut colligitur ex bolla citata Pij V. & Gregorij XIII. contra propositiones Baij, vbi alia propositiones dicuntur erroneæ, alia verò suspecta. Quare minus videtur significare suspecta,

quàm erronea, & constat ex re ipsa: quia error concessus cogit ad negandum principium reuelatum, ut supra vidimus; & ideo non solum suspicionem, sed præsumptionem magnam affert de hæresi. Suspicio autem multò minus est quàm præsumptio, ut constat; quare multò minus requiritur ad suspectum, quàm ad errorem.

Ego itaque putò utramque censuram distingere notabiliter ab errore: posse etiam distinguere à propositione errori proxima, quia hæc à plebique, saltem, licet non ab omnibus, iudicatur erronea, quod tamen iudicium non inuenitur in propositione suspecta, vel sapiente hæresim. Denique credo parum addere sapientem hæresim supra propositionem suspectam: posse tamen aliquando inter illas inæqualitatem considerari. Vtique quidem dat animum timendi, ne lateat hæresis; neutra dat fundamentum sufficiens alicui indicandi absolute esse hæresim, vel errorem: dat tamen fundamentum sufficiens ad suspicandum, vel timendum quod Auctor illius propositionis habeat apud se hæresim aliquam, vel errorem, ex quibus illa propositio oriatur. Hoc tamen fundamentum non consistit in indivisibili, sed habet latitudinem secundum magis & minus, & ideo dixi posse secundum illum excessum distinguere duos gradus: aliquando enim fundamentum, siue propter verba, siue propter materiam, siue propter locum, tempus, personam loquentis, & alius circumstantias, tale erit, ut probabiliter possit iudicari, aliquam aliam hæresim esse in auctore, ex qua hæc alia assertio procedat: aliquando verò fundamentum non erit tantum, sed solum sufficiens ad id suspicandum. In primo casu poterit propositio appellari sapientem hæresim, quia sapores magis indicat substantiam rei, quæ sentitur, & in eodem sensu poterit dici *oleum hæresim*, quia etiam odor ostendit naturam rei odorisferæ. In secundo autem casu poterit appellari suspecta, quia non sufficit ad iudicium probabile ferendum, quod Auctor sit hæreticus, sed solum ad suspicionem; & timorem aliquem absque reuerentia concipiendum, quæ censura minor erit quàm prima de sapiente hæresim.

Aduerto primo in exemplum huius censuræ afferri apud Lorcam *dicta disput.* 60. num. 10. & apud Coninch *dicto dub.* 8. num. 131. hanc propositionem: *statutum, & inutile est, sacramentum Eucharistiæ solemniter ritu per plateam circumducere*: quia licet nihil dicat contra fidem expressè, sapit tamen hæresim Lutheranam, quæ in Sacramento altaris negat Christi præsentiam: sed hoc exemplum non videtur esse ad rem: illa enim propositio hodie videtur iam esse hæretica formaliter contra expressa verba Concilij Tridentini sess. 13. cap. 5. vbi dicitur, *declarat præterea sancta synodus piè, & religiosè adendum in Dei Ecclesiam indultum fuisse huic morem, ut singulis annis peculiari quodam, & festo die præsum hoc, & venerabile sacramentum singulari veneratione, ac solemnitate celebraretur, utque in processionibus reuerenter, honorificè illud per vias, & loca publica circumferretur*: & postea can. 6. Si quis dixerit, in Eucharistia Sacramento Christum emicentem Dei filium non esse cultu latræ etiam externo adorandum; atque ideo nec festina peculiari celebrata venerandum, neque in processionibus secundum laudabilem, & vniuersalem Ecclesiæ sancta ritum, & consuetudinem solemniter circumgessum.

dum, &c. *Anathema sit.* Propositio ergo, quæ hunc vsum stultum, & inutilem dicit, non debet appellari sapiens hæresim, sed hæresis manifestata.

90 Aduerto secundò: sicut datur propositio sapiens hæresim, vel suspecta de hæresi, quia fundamentum præstat maius, vel minus iudicandi, vel suspicandi, quod Auctor habeat in corde aliquam hæresim, licet propositio non sit hæretica; sic dari propositionem, quæ sapiat errorem, vel sit suspecta de errore, quatenus cum proportionem præstat fundamentum maius, vel minus iudicandi, vel suspicandi quòd Auctor in corde habeat aliquem errorem, nempe aliquod dogma contrarium conclusioni Theologica: quæ censura minor erit, quam sapientis hæresim, vel suspectæ de hæresi, & eodem modo cum proportionem debita explicanda est.

De propositione male sonante, & piarum aurium offensiva.

91 Hanc utramque censuram aliqui non distinguunt à sapiente hæresim, quorum meminerunt Suarez dicta sect. 2. num. 18. & Hurtado dicta disp. 81. §. 33. Sed in dicta Bulla Pij V. & Gregor. XIII. condistinguitur piarum aurium offensiva, tanquam longè inferior à suspecta, quæ tamen leuior est, quam sapiens hæresim, ut vidimus. Alij non distinguunt male sonantem à scandalosa, quos refert Lorca dicta disp. 40. num. 14. Sed reuera in Concilio Constantiensi supra allegato, & in dicta Bulla Pontificia scandalosa condistinguitur à piarum aurium offensiva, & quantum possit eadem propositio esse scandalosa, male sonans, & piarum aurium offensiva, hæc tamen distinguuntur in ordine ad diuersa connotata, ut videbimus. P. Suarez ubi supra dixit, propositionem male sonantem appellari illam, quæ est æquiuoca, & habet sensum etiam Catholicum proprium, sed frequentius voces illæ vsurpantur in sensu hæretico, quòd etiam docuerunt Cano, & Corduba, quos refert, & sequitur Lorca ubi supra num. 15. & Coninch ubi supra n. 133. Addit Suarez etiam si sit significans æque sensum Catholicum, & non Catholicum, & ideo non mereatur tam grauem censuram, non excusari ab omni censura, quia imprudenter sine explicatione, aut limitatione profertur. Denique Hurtado §. 36. dicit male sonantem esse, quæ sensum habet congruentem fidei, verba autem incongrua, ita ut malitia huius censuræ non sit in sensu verborum, nec sit argumentum animi infidelis, sed solum in verbis, quia sunt in ea significatione parum aut nihil visitata, ob quod absonant auribus, unde ortum est illud adagium, *ex verbis inordinatis prolatis enascitur hæresis.*

92 Ego fateor, huiusmodi censuras, si in latiori significatione, & solum iuxta proprietatem vocum accipiuntur posse facile coincidere: nam propositio sapiens hæresim procudubio male sonat, & piarum aures offendit: sicut etiam omnis hæresis est error, latè, & communiter sumpto erroris nomine. Possunt tamen hæc eadem nomina fieri quasi propria, ad significandas aliquas particulares propositionum species, vel qualitates ad inuicem distinctas. Et in hoc sensu placet, quod propositio male sonans, dicatur illa solum, quæ non dat audientibus fundamentum iudicandi vel suspicandi quod proferens habeat in corde

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

hæresim, vel errorem aliquem circa fidem, sed solum peccat in abusu vocum diuersarum ab usu communi, quo solent à fidelibus vsurpari. Vnde non placent omnino exempla, quæ affert Lorca, nempe si quis dicat: *periculosum est dicere Cle-*
rum: vel si dicat, *Papa non debet dici sanctissimus ratione officij*: nam hæc propositiones potius videntur sapere hæresim, vel saltem suspectæ de hæresi eorum, qui dicunt esse contra præceptum Christi, quòd Clerici possideant diuitias, vel eorum, qui negant Papam esse supremum Ecclesiæ vniuersalis caput. Melius exemplum est, quod affert Hurtado; si quis dicat, *in Deo sunt tres essentia relatiue*; quæ propositio nullam habet suspicionem hæresis in proferente, omnes enim credunt, cum non ponere tres essentias in Deo, quas Catholici negant, sed solum tres subsistentias relatiuas, quas tamen non deberet significare nomine *essentia relatiua*, quia nomen *essentia* reueruatur est à Doctoribus Catholicis ad id solum, quod commune est omnibus personis.

Propositionem verò piarum aurium offensiuam multi non distinguunt, ut diximus à male sonante; quia id quod auribus absonat propter vocis abulum, aures offendit: nec hinc nomine *piarum aurium*, intelliguntur nisi aures Catholice, & fideles ita aliqui, quos affert, & sequitur Lorca ubi supra num. 14. qui num. 16. aduertit, has piarum aures debere esse prudentes, & doctas, nam imprudentes, imperitos, & maleuolos offendit aliquando propositio, quæ doctos, prudentes, & beneuolos non offendit, & hæc non debet dici piarum aurium offensiva. Alij distinguunt hæc à male sonante, quia hæc addit aliquid in ordine ad religionem. Nam specialiter offendit piarum aures, quando aliquid indecens, vel indignum in materia religionis sentitur, vel profertur: ita Suarez ubi supra num. 19. Addit verò Hurtado ubi supra §. 38. illam propositionem propriè piarum aures offendere, quæ indecorum aliquid Deo, vel sanctis, non tamen falsum asseritur; ut si actiones humanæ Christi omni homini necessariæ, vel eius membra explicentur nominibus obscenis. Idem est, si de statu Ecclesiastico, caeremoniis, factis, sanctis que viris dicantur ridicula, quibus modestus auditor rubore suffunditur. Vnde aduertit, quamuis hic gradus culpæ minor sit, quam male sonantis, quod attinet ad falsitatem, quia sine falsitate, & sine incongrua significatione vocis potest propositio offendere piarum aures; in genere tamen moris esse grauiorem; quia procedit ab animo procaci, & effrenata lingua.

Ego existimo, hæc censuram differre in rigore à male sonante, quia male sonans abutitur vocibus extra communioris significationem, eas applicando ad minus visitatam; quare eius indecentia consistit in vsurpatione vocum, quæ habent malam significationem, & falsam, licet non vsurpentur ad illam, sed ad aliam veram. At verò propositio, quæ solum offendit piarum aures, vsurpat voces in sola propria, & visitata earum significatione, & nihil falsum dicit, nec vocibus habentibus aliam significationem falsam, sed tamen dicit id, vel tali modo, ut fidelium pietatem, & reuerentiam, si non exstinguat, ad minus ex se tepidiorem reddat: & ideo aures piarum horrore huius imminentes tepiditatis, auditis iis vocibus offenduntur.

93

Propositio piarum aurium offensiva, an distinguatur à male sonante?

94

AAa Dixi

95

Dixi autem, hanc culpam consistere, vel in eo, quod dicitur, vel in modo, quo dicitur, utrumque enim offendere potest piæ aures. Aliquando quidem prouenit hæc offensio ex re ipsa, quæ dicitur, quæ licet sit in rigore vera, non debebat tamen dici, quia propter fragilitatem, & consuetudinem humanam, non audiuntur sine offensione omnia, quæ in rigore vera sunt. Exemplum esse potest, si aliquis excommunicatus, & nondum absolutus, sed tamen præuia contritione iustificatus occidatur interim propter fidem, & martyr fiat: verum quidem erit in rigore, quod mortuus fuerit perseverante adhuc excommunicatione, à qua non fuerat adhuc ritè in Ecclesia absolutus: si quis tamen postea dum eius festum celebraretur, diceret, colimus, & celebramus publicum excommunicatum & anathematizatum, offenderet aures piæ, quia diceret id, quod de tali sancto, vel tacendum fuisset, vel saltem non nisi ad eius gloriam, & commendationem proferendum, qui censuram ecclesiasticam apud Deum, sanguine gloriosè profuso compenlauit. Idem esset, si aliquis non sine graui fundamento putans debere ex Breuiario expungi narrationem aliquam, vel circumstantiam historię, tanquam minus veram, diceret. *Ecclesia nobis fabulas, & Apocrypha narrat*: vel si indulgentias aliquas sine sufficiēti causa concessas fuisse sciens, diceret, *earum indulgentiarum ridiculas esse, & fabulas aniles pueri solis proponendas*. Hæc & similia offendunt meritò piæ aures, & pietatem, ac reuerentiam minuunt. Aliquando verò peccatur in modo solùm, & vocibus indecentibus, quibus res alioquin verè enarrantur, vt in exemplo proposito de Christi membris sanctissimis, vel actibus necessariis, & naturalibus per obscenas voces significatis, vt si aliquis diceret, *Magdalena meretrix, Matthæ usurarius, & auare, Petre perire, & Apostata, orate pro nobis*: quæ quidem vix vnquam sine blasphemiam non hæreticali profecti possunt, & meritò in malitia morali præcedunt alias propositiones solùm malè sonantes, quæ eiusmodi irreuerentiam in Deum, vel sanctos non inuoluunt.

*De Propositione temeraria, scandalosa
& seditiosa.*

96

Quid sit Propositione temeraria.

Propositio temeraria apud censores Theologos est, quæ communi Patrum sensui opponitur, aut quæ contra doctores Theologos sentit sine sufficiēti fundamento, quale esset, si magni ponderis ratio, vel graui doctoris auctoritas, qui rem bene discussisset pro ea etiam parte reperiretur. Ad hoc autem, vt propositio hanc censuram mereatur, debet esse in materia propriè Theologica; nam quæ solùm est talis in materia merè philosophica, vel Astrologiæ, v. g. erit quidem temeraria in philosophia, vel Astrologia non tamen dicitur temeraria simpliciter; & absolutè, quia hæc censura vsurpatur solùm in iis, quæ res Theologicas concernunt. Talis erit, si aliquis dicat, aliquem alium sanctum præter Beatissimam Virginem conceptum fuisse sine peccato originali, quamuis hæc grauiorem censuram fortasse mereretur; vel eandem Beatissimam Virginem non esse assumptam in corpore, & animam in Cælum, vel etiam qui negat historias piæ communiter ab Ecclesia receptas, & propo-

sitas, v. g. quod Christus B. Thomæ Aquinatis dixerit: *bene scripsisti de me Thomas*, & his similia.

¶ Vt verò hæc censura ab aliis distinguatur, & inferior illis sit, aliquid addendum est: nam in Theologia rigore omnis etiam propositio hæretica, vel erronea est temeraria, cum sine sufficiēti fundamento opponatur communi doctorum sensui, sed temeritas apud Theologos aliquid minus significat, nempe imprudentiam in opponendo se communi alicui sensui sine fundamento in materia Theologica; quæ imprudentia à Theologis appellatur meritò temeritas, sicut etiam non caret imprudentis culpa, qui in materia philosophica singulariter opinatur contra alicuius philosophorum sensum sine fundamento sufficiēti, licet culpa, & imprudentia non appellentur temeritas in scholis temeritas simpliciter, vt diximus, sed cum addito, nempe sententia temeraria in Philosophia. Ultra hoc tamen addendum est quod propositio illa temeraria in materia Theologica peccet solùm in hoc, & non sit etiam contra fidem directè, vel indirectè: alioquin non diceretur temeraria, sed hæretica, vel erronea, aut hæresim vel errorem sapiens, vel proximo hæresi, vel errori, &c. Quando ergo dicitur temeraria eo ipso significatur, quod per illam non negatur obiectum fidei directè vel indirectè, nec in re ipsa, vel in vocibus sit suspicio contra fidem, sed solùm quòd in rebus non reuelatis, & tamen ad Theologiam, vel pietatem spectantibus opponatur sine fundamento communi doctorum, & fidelium sensui. Dicitur autem meritò hæc etiam censura Theologica, quia licet propositio merè temeraria non neget fidem, nec conclusionem Theologicam; negant tamen temerè, & imprudenter aliquid ad Theologiam spectans, & ad doctrinam communem circa res, quæ spectant ad pietatem, & salutem, quam doctrinam, & communem fidelium sensum, multum refert indemonstrare conseruare, & coercere effrenatam prohibito opinandi libidinem, & temere afferendi quidquid cui libet ardet, ex quo paulatim gradus fit ad audendum etiam circa alia, quæ proprius ad fidem accedunt: sunt enim hæc omnia quasi autemuralia, quæ doctrinam fidei muniunt, quibus ablatis facilius patet aditus ad fidem ipsam, vel alia dogmata fidei proxima oppugnanda: quare propter connexionem aliquam, licet non necessariam, nec euidentem, quam cum fide habent, exigunt peculiarem reuerentiam, ne facile, & temerè contemnantur. Qui enim hodie communem Patrum, vel doctorum sensum, circa conclusionem aliquam non reuelatam spernit, eas spernet communem Patrum sensum in aliquo scripturæ loco interpretando, & dicet, eos omnes in eius intelligentia deceptos fuisse, quod proprium hæreticorum est dicentium, verba scripturæ non esse iuxta Patrum, & doctorum, sed iuxta cuiusque sibi melius sapientis sensum accipienda.

Dubium est, an propositio temeraria sit, quæ non habet pro se Patres vel doctores graues ita sentientes, quæ dici solet temeraria priuatiue, an verò illa solùm, quæ habet contra se Patrum vel Doctorum sensum communem, quæ dici solet temeraria positiuè. Nam Suarez *dist. 2. c. 2. num. 20.* utramque dicit esse dignam censuram, licet mitiori, quæ est solùm priuatiue, quam quæ est etiam positiuè; Hurtadus verò *sect. 7. c. 4.*

§. 41. negat, eam censuram competere temerariae solum priuatiue, eamque dicit, solum dici improbabilem. Sed fortasse de re non poterit esse controuersia: nam illa, quae appellantur temerariae, solum priuatiue, aliquid habent etiam de gradu positiuo, licet in hoc differant ab aliis, quod Patres, & doctores de iis explicite, & in particulari non fuerint loquuti sicut de aliis, sed solum implicite, & in communi, v.g. quod aliquis sanctus fuerit conceptus sine peccato originali praeter Deiparam, quod exemplum affert ibi Suarez. Nam licet de illo sancto non fuerint Doctores loquuti, posuerunt tamen propositiones yniuersales illum sanctum comprehendentes, & omnes alios, in quibus non inueniantur rationes adeo efficaces ad hanc exceptionem, quales reperiuntur in Deipara: imò hac assertio grauiori, vt dixi, censura digna videtur. Huc etiam spectat illud aliud exemplum, quod affert, de affirmante sine reuelatione vt certum, quod dies iudicii erit intra centum annos. Nam hoc etiam affirmare ex propria ratione, & discursu vt certum videtur esse contra regulam generalem, & sensum communem, quod Deus voluerit arcanum illud esse occultum nec posse à nobis ex principiis aliis, sine reuelatione diuina certo cognosci. Itaque optima regula ad dignoscendum, an propositio aliqua sit temeraria, quamuis de ea explicite Patres, vel doctores non sint loquuti, hac esse potest. Nimirum attendere, quid dixissent Patres vel doctores interrogati de hac propositione in particulari, quantum ex reliqua eorum doctrina colligere possumus. Si enim certum est, eos licet de facto propositionem hanc non expresserint, negaturos tamen illam fore, si eis proponeretur, hoc sufficit, vt censetur temeraria, cum sit contra habituale saltem Patrum, & Doctorum sensum, qui ita fuerunt, & sunt habitualiter dispositi, vt interrogati ita formaliter dicerent, & exprimerent: quando verò manemus verè dubij, & anticipes quid dixissent, vel dicturi sint, si hoc explicite proponatur, non debet censi temeraria, licet non habeat positiue pro se communem sensum, quia nec à formalis, nec ab habituali doctorum sensu recedit.

Optima regula ad dignoscendum, an propositio aliqua sit temeraria.

99. *Propositio scandalosa*, vt aliquid addat supra praedictas censuras, intelligi debet, quae praestat occasionem ruinae spiritualis, inclinando auditores ad peccata, vel auocando eos ab exercitio virtutum. Tales sunt propositiones detrahentium religioso statui, pericula item piorum exercitiorum exaggerantium, vnde tepescunt homines, & timent, ne in iis periculum sibi lateat. Item si quis populo ad venerationem Eucharistiae, vel ad sepulchrum alicuius sancti concurranti, dicat, *quis scit an haec hostia sit consecrata?* *quis scit, an hoc sit corpus illius sancti?* & non sit corpus alicuius malefactoris loco illius suppositum? Quae omnia in aliquo vero sensu possunt non esse contra fidem; generant tamen scandalum, & remouent homines ab exercitio pietatis. Aliud exemplum affert Suarez *num. 19.* nempe si quis absolute dicat imagines non esse adorandas. Haec tamen propositio plus est quam scandalosa, cum erret etiam circa ipsum dogma fidei, vt constat ex Concilio Tridentino *sess. 25.* Et ex formula professionis fidei per Pium IV. edita, & quam omnes Episcopi, & aliae personae emittere tenentur.

Seditiosa

Seditiosa propositio videtur, quae ad seditionem Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

nem contra Principes, vel ad tumultum in Republica excitandos conducere potest. Haec tamen propositio nisi aliunde opponatur doctrinae fidei, vel communiter apud doctores receptae, non videtur esse censura Theologica. Potest tamen Ecclesia merito eiusmodi propositiones prohibere, sicut & alias, de quibus nunc dicemus, licet non videantur ad fidei doctrinam pertinere.

De quibusdam aliis propositionum censuris.

Sunt & aliae notae, quibus interdum propositiones aliqua affici solent. Primum solet dici aliqua propositio *blasphemia*, quae scilicet iniuriam & irreuerentiam contra Deum, vel sanctos continet, quae aliquando potest simul errare contra fidem, & erit blasphemia haeretica: aliquando solum peccat contra reuerentiam debitam Deo vel sanctis, aut rebus sacris, & tunc solum dicitur *blasphemia*, verbi gratia, si quis dicat: *intolerabilis fuit pertinacia aliquorum sanctorum Patrum in defendendis suis priuatis erroribus, quos habuerunt.* Quae & similia verba irreuerentiam grauissimam contra sanctos continent. Quod idem reperiri potest erga res sacras inanimatas: quale fuit quod per iocum non sine blasphemia dixisse fertur Elizabetha impia Henrici Regis ex Anna Bolena filia; quae cum de more, adepto Regno, ingeretur oleo sacro, postea sub papilionem parumper ad regales vestes induendas diuertens, nobilioribus circumstantibus ancillis dixisse fertur; *Abite, ne factor huius olei vos offendant.* vt refert Sanderus *lib. 3.* de Schismate Anglicano paulò post initium. Verba sane tali Auctore digna, quae non solum blasphemiam, sed saporem, & odorem, vel fetorem haereticis animo conceptae praeseferant, quae paulò post in lucem orbis apertam imprudentissimè erupit.

Secundò dici solet aliqua propositio, *impia* quam aliqui mitiori vocabulo, sed minus aptè dicunt, *non piam*. Solet autem haec censura tribui doctrinae, quae verus Dei cultus eueritur, vel minuitur, sed posset etiam extendi ad eam, quae cetera pietatis, & praesertim misericordiae erga proximos opera impediuntur; multoque magis, si debita erga parentes, vel rempublicam officia dissuaderet, qualis erat Phariseorum doctrina, quos Christus reprehendit *Matth. 23.* qui vt oblationes templi augerent, eas praeferebant pietati erga parentes, filiosque impie, licet pietatis praetextu, à debita pietate auocabant.

Tertiò dicitur propositio aliqua, *iniuriosa*. Et quidem, si iniuria sit in Deum, vel sanctos, aut res sacras, erit blasphemia. Potest tamen aliquando esse contra alios, quorum honori consulit merito Ecclesia prohibens, & seuerè puniens libellos famulos contra Principes etiam saeculares, aut contra personas publicas, contra ordinem aliquem religiosum, contra Praelatos, Cardinales, & alios. In quibus casibus, licet nihil contra fidem mediatè, vel immediatè dicatur: sed tamen dicitur contra charitatem, iustitiam, & alias virtutes, quarum indemnitas pertinet etiam ad Ecclesiae curam, quae sicut non solum prohibet libros contra fidem, sed etiam eos, qui sunt contra bonos mores, ita potest linguam coercere ab eiusmodi propositionibus, quae grauissimè bonos mores perturbare possunt, licet nullo

Propositio
qua dicitur?

100
Propositio
blasphemia
qua?

101
Qua propositio
dicitur
impia?

102
Qua dicitur
iniuriosa.

103
Quæ Propositio
schismati-
cal

lam prorsus hæresis suspicionem secum afferant. Quartò dicitur propositio *schismatica*, quæ sine hæresi promouet schisma, vel illud generare potest, vel ad illud inducere. Quintò dicitur aliqua propositio *superstitiosa*, quæ nullum quidem errorem, sed tamen superstitionem docet: & eiusmodi propositiones prohiberi solent frequenter, & merito ab Inquisitoribus fidei. Sextò, solet propositio appellari *arrogans, vana, stulta, insana*, quæ vt notauit Lorca *disp. 40. num. 25.* non sunt censuræ Theologicæ: adde, nec significare qualitatem propositionis, nisi aliquid magis in particulari adiciatur.

104
Quæ propositio
iudicatur
improbabilis

Vltimò solet propositio aliqua iudicari *improbabilis*, quam non esse censuram Theologicam dicit Hurtado *dicta disp. 81. §. 46. & §. 51.* sed plerumque pertinet ad iudicium inquisitorum fidei, quatenus si est in materia morali, potest præiudicium asserere bonis moribus, cum homines indocti, qui non possunt discernere, nec iudicare de vera probabilitate, faciliè arripiunt laxiores opiniones, quas ab hominibus doctis propositas, & approbatas inueniunt. Si autem materia est merè spectulatiua, & ex qua nullum fidei præiudicium mediât, vel immediâtè imminet, non ita stricte cum illis agi solet, sed relinquuntur examini, & iudicatio Doctorum. Præsertim cum non raro videamus fieri, quod opinio aliqua, quæ hoc tempore non apparet probabilis, postea excusso timore, & accedentibus nouis Auctoribus, probabilis euadat. Sicut è contra quamplures opiniones quæ apud antiquos scriptores probabiles erant, nunc iam re melius examinata, & sine Auctore deserta, antiquata, & improbables reputantur. Pendet enim probabilitas magna ex parte ex iudicio prudentum, & auctoritæ extrinsecæ, quæ successiue variari possunt, & consequenter sententiæ probabilitas: quod in aliis censuris Theologicis non ita fit, nisi denuo auctoritas Ecclesiæ accedat, quæ clariùs diuinam reuelationem proponat, atque ideo faciat, vt iam censetur hæretica propositio, quæ antea sub opinione inter Catholicos erat, vel fortè vocabula ipsa in sua significatione variantur, atque ideo possit propositio aliqua nunc admitti, quæ antea reiciebatur. Tunc tamen, licet videatur esse eadem propositio materialis quoad voces, non est tamen eadem propositio formalis, cum voces non retineant eandem significationem formalem, quam antea habebant. Vnde è contra reperiuntur apud Patres loquutiones aliquæ circa fidei mysteria, quæ nunc prolata male sonarent, eo quod vsus voces illas in alia significatione vsurpat. Imò eadem mutatio obseruari potest apud scholasticos, quorum aliquando sententiæ deseri videntur nonnullis, cum reuera non deserantur, sed tota variatio facta est in vocibus, quæ tempore sancti Thomæ, v.g. vel Bonauenturæ paulò diuersam significationem habebant ab ea, quam nunc habeant, & cogitur eandem rem contrariis vocibus significare, quorum exempla non raro prudens, & doctus Magister pleraque obseruare poterit.

Dubia aliqua, & notationes circa prædicta.

105
Propositio
Addenda sunt aliqua notata digna circa propositionum censuram. Primum est, posse esse diuina iniquam censuram propositionem, quæ iniquè aliam

propositionem censurat, vt notat Suarez *dicta alim. sect. 2. num. 21.* Castro Palao *tom. 1. tract. 4. disp. 2. punct. 1. numero 9.* & alij. Et quidem, si propositio de fide afficiatur censura, iam propositio illa reflexa esset hæretica, cum negaret, & damnatio Theologica afficeretur censura, si conclusio illa reflexa esset erronea, cum reproberet conclusionem illam Theologicam, & sic de aliis. Quando verò censura cadit supra propositionem veram, quidem, vel probabilem non tamen talem, vt qui eam simpliciter negat mereatur censuram, magis dubitari potest, an qui eam non solum negat sed damnat, & graui censura afficit, dignus sit censura aliqua, in quo casu loqui videtur prædicti auctores. Et loquendo de possibili certum videtur: nam sicut in aliis questionibus, quæ à Theologis agitantur, affectio aliqua contra communem Theologorum sensum, & sine sufficienti fundamento proposita censetur temeraria: sic quando Theologi tractant, an aliqua propositio sit digna censura, si aliquis id affirmat, aliis omnibus negantibus, & id quidem sine sufficienti fundamento asserat, tunc hæc affectio reflexa censetur temeraria, cum in re Theologica sine fundamento sese opponat communis doctorum sensui. Quando verò propositio illa ab aliquibus doctoribus censetur, licet id fortè improbabiler faciant, censura erit ad summum improbabilis, probabilis autem, si aliqui alij probabiliter ita sentiant, licet alij probabiliter etiam id negent. In quo excedunt procubatio aliqui, qui sine fundamento censuras proferunt, & nouissimè excessit Luitius Turrianus in suis centuriis censurarum, contra plures sententias probabiles grauissimorum Doctorum, quare continget, quòd hæc propositiones reflexæ damnantes alias, sint simul iniuriöse contra auctores graues, & doctos illarum sententiarum, quæ immerito damnantur, qui grauem patiuntur iniuriam ex censuris huiusmodi ab aliis prolatis. Ideoque merito Ecclesiæ, & Pontifices eiusmodi propositiones reflexas, & censuras temerè prolatas grauiori nota inurere, & prohibere solent, quia offendunt doctorum animos, & iurgia, ac scandala inter scholasticos, & magistros generare solent.

Secundò notandum est, solere aliquando Ecclesiam, non solum propositionem, vel assertionem, vel opinionem aliquam reprobare, aut prohibere, sed etiam censuræ gradum determinare, dicendo illam esse hæreticam, vel erroneam, vel parum aurium, vel offensiuam, &c. in quo casu quæritur aliqui, an sententia Ecclesiæ iudicium circa gradum censuræ certum sit, & infallibile. Et quidem non est dubium, quando Ecclesia determinat, & declarat aliquam propositionem esse hæreticam, tunc implicite declarat contradictorium esse de fide: non potest autem Ecclesia aberrare proponendo nobis aliquid vt de fide, quod non sit reuera de fide: alioquin rota nostra fides mutaret, quæ fundatur supra fundamentum Apostolorum, & Ecclesiæ, quæ est columna, & firmamentum veritatis.

De aliis autem censuris potest esse maior difficultas. Ratio autem dubitandi esse potest primò, quia si certa est Ecclesiæ censura, sequitur quòd ipsa censura destruat se ipsam: nam si Ecclesia declarat aliquam propositionem esse erroneam, reuerariam, &c. eo ipso constat esse falsam: si

ergo infallibile est eiusmodi Ecclesie iudicium: infallibile erit propositionem illam esse falsam, repugnaret ergo declarare illam solam ut erroneam, vel temerariam, quia eo ipso in actu exercito redderetur haeretica. Secundò, quia Ecclesia aliquando declarat aliquam propositionem solam ut probabiliorem, prout facit in Clementina vnica de summa Trinitate, & fide Catholica circa sententiam ponentem in paruulis baptizatis virtutes infusas. Si autem iudicium illud Ecclesie esset infallibiliter verum, iam illa sententia non esset deinceps solam probabilior, sed omnino certa, quia si non esset infallibiliter vera, sed falsa, Ecclesia errasset declarando illam probabiliorem: probabilior enim esset sententia contraria, & meliora haberet fundamenta, cum fundata esset in veris, & solidis fundamentis, & eius contradictoria non haberet vera, & solida fundamenta, sed solum apparentia.

108 Communiter tamen doctores fatentur, Certum esse Ecclesie iudicium in his censuris statuendis. B.ñes in *presenti quaest. 11. art. 2. in fine* dicit esse errorem, vel errori proximum dicere, posse Ecclesiam in eo iudicio errare. Malderus *ibidem membr. 5* dicit haereticum esse, qui id pertinaciter affirmat. P. Coninch *disp. 18. dub. 8. n. 134* dicit esse valde probabilem hanc Malderi sententiam. P. Luisius Turrianus in *presenti disp. 55. dub. 5. §. Deinde in alia*, dicit esse errorem dicere, quod in his censuris decernendis possit Pontifex summus errare: quod dubium sub eisdem verbis transcribitur postea in disputationibus selectis *part. 1. disp. 30. dub. 3*.

109 Ego etiam id puto vel esse erroneum, vel errori proximum, quia infallibilis Spiritus sancti assentia Ecclesie promissa non videtur limitanda ad ea solum dogmata, quae tanquam de fide proponuntur, & creduntur ab Ecclesia, sed debet extendi ad ea omnia, quae fideles ex praeccepto Ecclesiae credere tenentur. Hinc enim colligunt Theologi summum Pontificem non posse errare in decretis morum, quae pro vniuersali proponit: quia ut notat Cardinalis Bellarminus *lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 5*. si Pontifex loco virtutis praecipit vitium, fideles, qui obedire tenentur Pontifici, debent credere vitium esse bonum, ut illud honeste amplecterentur, in quo iudicio deciperentur, & errarent omnes, quem errorem, & deceptionem totius Ecclesiae in iudicando honestum, quod inhonestum, & turpe esset, debet Spiritus sanctus ex peculiari sua assentia impedire. Hoc autem idem argumentum ad casum praesentem applicari potest: quia si summus Pontifex prohibet fidelibus assentionem aliquam, ut erroneam, temerariam, &c. debent fideles obedire, & cauere ab illa doctrina, tanquam ab erronea, temeraria, &c. debent ergo iudicare turpe esse amplecti doctrinam illam, & quidem tali gradu turpitudinis, qualis reperitur in amplectenda doctrina illa erronea, vel temeraria, &c. Sicut si Pontifex declarat contractum aliquem esse usurarium, v.g. debent fideles abstinere ab eo contractu ob turpitudinem usurae in eo apprehensam. Sicut ergo non potest Pontifex decipere Ecclesiam declarando contractum usurarium eum, qui iustus, & licitus est, quia faceret, quod fideles omnes deciperentur abstinere ab eo contractu ob turpitudinem usurae in eo falso apprehensam: sic non potest decipere Ecclesiam declarando aliquam doctrinam erroneam, ver.g.

Card. de Lugo de *Virtute Fidei divinae*.

quae talis non esset, quia eo ipso faceret, quod fideles fugerent eam doctrinam ob turpitudinem erroris in ea falso apprehensam, atque adeo deciperentur iudicantes eam turpitudinem peccatariam esse in assensu talis doctrinae, cum reuera non esset.

Dices Pontificem non habere hanc Spiritus sancti assentiam, ut non erret, quando egredi vult extra suos limites, ut si vellet de quaestionibus Philosophicis, aut medicis decernere: quod quidem facere videtur, quando declarat assertionem aliquam esse erroneam: nam error, ut supra vidimus, est, qui opponitur conclusioni Theologicae: conclusio autem Theologica est, quae per euentem consequentiam infertur ex vna praemissa de fide, & altera naturali euenti. Decernere ergo, quod aliqua conclusio sit Theologica, est declarare, quod sequatur ex duabus praemissis, quarum altera sit de fide, & altera euidens lumine naturae, quae declaratio non videtur esse totaliter intra sphaeram potestatis Pontificiae. Nam licet possit Pontifex declarare, an sit, vel non sit de fide altera praemissa, non tamen videtur posse declarare, an sit, vel non sit altera euidens lumine naturae: hoc enim iam esset posse definire circa quaestiones etiam Philosophicas, vel medicas, cum non possit decernere erroneam hanc propositionem, *Christus non est risibilis*, quin decerneret esse euentem lumine naturae hanc aliam, *omnis homo est risibilis*: si enim haec non sit euidens in Philosophia, illa alia non erit erronea. Si ergo Pontifex non habet assentiam Spiritus sancti ad iudicandum de illa propositione naturali euenti, non poterit certo statuere de conclusione an sit erronea.

Respondetur, idem argumentum fieri posse ad probandum non habere summum Pontificem assentiam Spiritus sancti, ne erret in decretis vniuersalibus circa mores: nam saepe etiam honestas, vel inhonestas alicuius actus praeccepti, vel prohibiti, non pendet solum ex principio reuelato, sed etiam ex aliquo alio principio iurisperitiae, vel Philosophiae moralis, quod lumine naturae euidenter cognoscitur, ut quod contractus aliquis sit, vel non sit usurarius, vel quod aliquod matrimonium sit, vel non sit validum. Et tamen in iis etiam decretis vniuersalibus agnoscunt Theologi communiter assentiam infallibilem, ne Ecclesia decipi possit in ordine ad mores: quia Pontifex est in spiritualibus Pastor communis omnium fidelium, quem omnes tenentur audire, & cui debent obedire in iis, quae pertinent ad salutem: similiter ergo in censuris doctrinae necessariae, vel spectantis ad salutem, in quibus non minus tenentur fideles audire suum Pastorem, & Doctorem vniuersalem, nec minus ei obedire debent in amplectenda, vel cauenda doctrina, quam ipse ei praecipit, vel prohibet, credendum est habere illum eandem assentiam Spiritus sancti, ne fideles decipiat, etiam si eiusmodi iudicium dependeat ex parte à principiis lumine naturali cognoscendis. Vnde sicut dicere solent Theologi, Pontificem habere potestatem directam in res spirituales, indirectam verò salutem in res omnes temporales quando oportet de iis etiam disponere in ordine ad finem salutis spiritualis, cui tempora omnia debent subordinari, & deferre: sic dicendum est, posse ipsum, quasi potestate, & assentia directa decernere circa doctrinas reuelatas: quasi indirecte verò

A A a 3 Circa

circa doctrinas naturales, & naturali lumine cognoscibiles, quando harum etiam cognitio deferuit ad doctrinam salutis, & Teologicam stabilendam, & iudicandam.

112

Vnde facilius apparet, quomodo ex eadem Dei assistentia non possit Pontifex errare in aliis censuris, temeritatis, sapientis hæresim, malè sonantis, &c. nam licet iudicium etiam de his censuris videatur pendere ex notitia aliqua humana non reuelata, vt ex sensu Patrum, & Doctorum, à quo recedit temeritas: ex significatione vocum, & specie, quam auditoribus ingerunt, & aliis huiusmodi: in hoc tamen iudicio non permittit Deus errare Pontificem, ad quem spectat indicare fidelibus scopulos, quos vitare debent in doctrina pertinente ad viam salutis, atque etiam voces, quas debent vsurpare, vel fugere, vt castè, piè, & tutò, ac propriè loquantur de rebus salutis, prout synodus etiam Tridentina Spiritu sancto edocta decreuit, quomodo propriè in materia Eucharistiæ vsurpandum sit à fidelibus *Transsubstantiationis* vocabulum. Et idem est de iudicio circa alias Teologicas censuras.

113

Ex quibus constat iam solutio eorum, quæ pro ratione dubitandi in contrarium proposita sunt. Ad primum enim negamus sequelam. Nam quando Pontifex prohibet assertionem aliquam vt erroneam, non ideo reddit illam hæreticam, nec eius contradictoriam reddit certam de fide, sed sicut dicit hanc esse erroneam, ita dicit contradictoriam esse conclusionem Teologicam, & habere gradum certitudinis correspondentem conclusioni Theologicæ. Nec enim quædo Pontifex definit, vel declarat propositionem illam, esse erroneam, definit aut declarat formaliter illam esse falsam, vel contradictoriam illius esse veram: sed solum dicit illam esse erroneam, hoc est, opponi assertioni Theologicæ, quæ sequitur euidenter ex vno principio reuelato, & altero euidenti. Fateor, ex hoc ipso sequi propositionem illam esse falsam, & eius contradictoriam esse veram: hoc tamen non definitur à Pontifice, sed id sequitur ex assertionem & definitionem Pontificis atque ideo qui postea doceret propositionem illam, quam Pontifex damnat vt erroneam non esset hæreticus formaliter, sed præsumptiuè, quatenus assereret esse verum id, cuius falsitas sequitur ex definitione Pontificis declarantis illud tanquam erroneum. Vnde Bañes, Malderus, & Coninck locis citatis aduertunt, grauius errare qui dicit Ecclesiam errare posse, vel errare in iis censuris, quam qui solum assereret esse veras propositiones illas ab Ecclesia iudicatas temerarias, offensiuas &c. Quod quidem verum est, si Ecclesia non iudicauit propositionem illam ad minus erroneam: nam si solum iudicauit esse temerariam, v.g. ille, qui postea illam affirmat, erit solum temerarius; qui autem dicit Ecclesiam in ea censura errasse, incurrit hæresim in aliquorum sententia, vt vidimus, & in sententia aliorum incurrit vel errorem, vel aliquid errori proximum.

114

Dices, qui affirmant esse veram propositionem, quam Ecclesia vt temerariam damnauit, dicit aliquid, ex quo per euidentem consequentiã inferitur, quod Ecclesia, errare possit in iis censuris: si enim propositio illa est vera; ergo Ecclesia errauit iudicando illam temerariam, nam quod verum est, non est temerarium: ergo qui affirmat esse

verum, dicit aliquid erroneum, vel errori proximum, cum dicat id, ex quo euidenter sequitur Ecclesiam posse decipi in iis censuris. Respondetur, verum est, cum, qui tenet propositionem, quam dentem consequentiã ad dicendum Ecclesiam deceptam fuisse in ea censura: nam sicut propositio contradictoria temeraria non est de hæ, nec omnino infallibiliter vera, nec eam Ecclesia definit esse veram, sed solum quod sit contra communem sensum Doctorum, & Patrum, & ideo non sine temeritate asseri. Quamuis ergo qui iam asserit, cogatur euidenter fateri, se temerè asserere, vel Ecclesiam errasse in ea censura, non cogitur euidenter fateri, quod Ecclesia in censura errauerit, non enim cogitur euidenter fateri, quod non possit aliquando contingere, quod aliquid temerè asseratur, quod tamen reipsa falsum non sit. Quod idem cum proportionem dici potest de aliis censuris similibus: nam qui affirmat propositionem malè sonantem, vel piarum aurium offensiuam, vel scandalosam, quas Ecclesia his censuris notauit, non dicit Ecclesiam in censura errasse, nec aliquid, ex quo cogi possit per euidentem consequentiã ad faciendum Ecclesiam errasse in censura, sed cogitur per euidentem consequentiã fateri, quod vel ipse dicat propositionem malè sonantem offensiuam, aut scandalosam, vel quod Ecclesia in censura errauerit. Denique qui asserit id quod Ecclesia proximum errori declarauit, non dicitur per euidentem consequentiã fateri, quod Ecclesia errauerit in censura, quia proximum errori, vt supra diximus, est, quod contradicit conclusioni deductæ ex præmissis, quarum plerique licet non omnes, iudicant esse alteram de fide, & alteram euidentem, & illationem etiam esse euidentem: non est autem evidens, quod illorum plurium iudicium sit verum, atque ideo non est evidens, quod qui asserit propositionem illam, vt veram, negare debeat, quod sit proxima errori, non ergo admittit errorem, illam affirmando, sed solum in ea assertionem censendus erit proximus errori, quamuis grauiorem fortasse censuram mereretur, si adderet Ecclesiam in ea censura deceptam fuisse.

In secundo argumento pro ratione dubitandi adducto, tangitur dubium illud, An Pontifex, vel Ecclesia decernens sententiam aliquam esse probabiliorē, decipi possit in hoc iudicio declarans probabiliorē sententiam, quæ reuera minus, vel non magis probabilis est, vel etiam quæ à parte rei falsa sit. De quo egit P. Turrianus dicta disp. 5. dub. 5. & in dissertationibus selectis loco supra citato, & P. Ferdinandus de Salazar in defensione pro immaculata Deipara Conceptione cap. 43. §. 1. & 4. vbi dicunt, nec posse Ecclesiam declarare probabiliorē sententiam minus probabilem, nec etiam posse contingere, vt falsum reperiat id, quod Ecclesia aliquando, vel Pontifex probabilis declarauit, prout de facto in Clementina de summa Trinitate vnam ex duabus sententiis probabiliorē esse iudicatum fuit. Pro quo P. Salazar dicto §. 1. adducit Sorotum, Vasquez, & alios, qui tamen id non dicunt, sed solum

solum affirmant, in Concilio Viennensi relato in directa Clementina, electam fuisse tanquam probabiliorē sententiam illam de infusione virtutum in baptismo paruulorum; imò Vasquez in loco ibi allegato, nempe 1. som. in 1. 2. disp. 86. satis indicat cap. 2. ex illo decreto Concil. Viennensis nullam certitudinem pro sententia illa de infusione habituum colligi posse, quia nimirum infra terminos opinionis relicta fuit.

116 Ego in primis cum prædictis Auctoribus certum puto, non posse Pontificem, vel Ecclesiam errare, quando fidelibus declarat aliquam doctrinam probabiliorē esse, ita ut proponat, & doceat probabiliorē esse, quæ minus probabilis est. Ad hoc enim applicari possunt rationes pro iudicio Ecclesiæ in aliis censuris, & fundari potest in assentientia Spiritus sancti Pontifici, & Ecclesiæ promissa, quæ impeditur, ne doceat fideles falsa pro veris, in iis quæ ad salutem, & pietatem spectant. Sicut ergo Ecclesia proponens alias veritates fidelibus, errare non potest, sic nec poterit errare proponens hanc veritatem, nimirum, quod talis opinio probabilior sit, quàm opposita: hæc enim est etiam veritas aliqua, quam Pontifex, & Ecclesia absolute proponit, & docet. Nam licet non proponat opinionem ipsam, ut veram, sed intra terminos opinionis eam relinquat; propositionem tamen reflexam, seu modalem, nimirum quod sententia illa sit probabilior, proponit, & docet absolute, nec hoc relinquit intra terminos opinionis, sed ut certum, & ex proprio sensu absolute pronunciat hanc sententiam esse probabiliorē. Quare sicut in aliis, quæ absolute proponit omnibus fidelibus, decipi non potest, sic nec in hoc iudicio reflexo de maiori probabilitate huius partis, quod æquè absolute, & determinatè proponit.

117 Ad quod confirmandum applicari potest argumentum supra adductum, quia sicut Ecclesia definiens aliquam assertionem esse temerariam, facit, quod fideles apprehendant in eius assensu temeritatis turpitudinem, cuius timore ab ea caueant, & ideo non potest Ecclesia errare proponendo ut temerarium quod tale non est, quia hoc esset decipere fideles proponendo illis honestum, & bonum, pro inhonesto, & turpi; ita commendans maiorem probabilitatem alicuius sententiæ, eo ipso videtur fidelibus proponere honestatem in ea amplectenda, cum honestum, & laudabile sit probabiliorē partem amplecti relicta minus probabili: quare fideles auctoritate Ecclesiæ ducti, eam sententiam amplectentur, quia eius assensus ab Ecclesia ut honestus proponitur, & commendatur: deciperentur ergo ab Ecclesia, si reuera sententia illa minus probabilis esset, dum honestum iudicant id, quod reuera magis esset contra, quàm secundum regulam vere prudentiæ, ad quam spectat probabiliora eligere relicto minus probabili. Quare, si quis post eiusmodi Ecclesiæ declarationem de maiori probabilitate alicuius sententiæ, diceret eam esse minus probabilem, & Ecclesiam deceptam fuisse in eo gradu probabilitatis, decernendo, ego hanc assertionem ut erroneam, vel errori proximam facile damnam.

118 Maior difficultas est in secundo puncto, an scilicet contingere possit, ut Ecclesia probabilius iudicet, & ut tale fidelibus omnibus proponat id, quod re vera falsum est. P. Turrianus dicto dubio 5. sic ait: *existimo non posse Pontificem*

errare circa veritatem propositionis, quam declarat esse probabilem (loquimur autem de materia, quæ possit ad mores, vel ad fidem pertinere, licet res non sit de fide). (Nam si in hoc posset Pontifex errare, magnum detrimentum posset sequi in Ecclesia: omnes enim amplecterentur, & defenderent eam opinionem, & putarent veram, & eius probabilitas in dies cresceret, ac proinde tota Ecclesia falleretur, quod nulla ratione admittendum est. Huic sententiæ subscribit P. Salazar dicto capite 43. §. 1. versum primis autem, ubi non satis clarè loqui videtur his verbis. Postquam verò ad eum modum Pontifex declarauit, ac sanxit sententiam aliquam esse magis probabilem, qui oppositum asserit, temeritatis saltem nota dignus est. Vbi videtur significare, non posse sine nota temeritatis negari assertionem, quam Pontifex probabiliorē esse definit, sed fortasse noluit id dicere, sed solum, quod non possit sine temeritate negari, quod eiusmodi assertio probabilior sit, postquam Pontifex eam probabiliorē declarauit. Alioquin contradiceret sibi, qui cum ibidem multis probet sententiam de immacolata Conceptione Deiparæ propositam esse ab Ecclesia, ut probabiliorē, adhuc tamen §. 2. vers. ego verò, faceret sententiam contrariam sine nota temeritatis posse defendi. Ceterum postea §. 4. vers. ergo ex præmissis, ita concludit: Pontifex declarans opinionem aliquam esse magis probabilem, circa veritatem illius errare nequit, nec fieri potest, ut quod ipse probabilis esse decreuit, falsum sit a parte rei.

Ego quidem in primis puto, quandiu Ecclesia, vel Pontifex solum declarat, alteram ex duabus opinionibus esse probabiliorē, non extrahi contrariam à statu opinionis, nec tale, ac tantum præiudicium pati ut qui eam teneat, vel asserat, censura aliqua Theologica, vel temeritatis nota dignus sit. Imò aliquando solet Pontifex iustis de causis prohibere ne interim alterutra ex duabus sententiis censura aliqua Theologica ab aduersariis notetur. Per quod tamen præcisè non declarat positivè utramque esse probabilem, sed permittit utramque impunè defendi, & ad vitanda scandala prohibet utrimque censuras. Sed licet positivè dicat alteram esse probabiliorē, non ideo directè vel indirectè prohibitum intelligitur, ne aliquis contrariam sententiam teneat, vel profiteatur nisi id etiam Pontifex exprimat, prout exprimere etiam, & præcipere aliquando posset; quo præcepto prohiberetur solum actus externus, non verò merus internus, quia dum doctrina ipsa non censuratur, sed manet intra terminos opinionis, licet minus probabilis non esset peccatum saltem graue internum merè assensum contrariæ sententiæ præbere.

Ratio autem ex dictis videtur clara quia si Pontifex non posset declarare aliquam doctrinam ut probabiliorē, quin eo ipso contraria assertio maneret digna censura aliqua Theologica, contradiceret sibi eiusmodi declaratio: siquidem ex vno capite protestatur Pontifex, se nihil certum definire, sed solum maiorem vnius partis probabilitatem declarare relinquendo utramque partem in statu opinionis: ex altero autem capite sententiam contrariam in actu exercito extraheret à statu opinionis, ad statum doctrinæ temerariæ atque adeo illam etiam aliam, quam dicit esse probabiliorē redderet in actu exercito certam, & à qua sine graui peccato non posset quispiam

quispiam etiam per assensum merè internum recedere. Si ergo supponit, posse Pontificem iudicare de mera probabilitate maiore alterius partis citra omnem certam definitionem, aut declarationem, fatendum est, posse id facere, ita ut contraria sententia non maneat adhuc illi Theologica censura obnoxia.

121

Dices, si post illam Pontificis declarationem aliquis doceat contrariam sententiam, quam Pontifex iudicauit minùs probabilem, eo ipso dicit, eam esse magis probabilem, quod est directè contra declarationem Pontificiam, nec potest ad minus sine temeritate affirmari. Sequela verò probatur, quia qui post decretum Concilij Viennensis, v. g. quo sententia ponens virtutes infusas in paruulis baptizatis, ut probabilior approbata fuit, dixissent, non poni eiusmodi virtutes infusas in paruulis, eo ipso eam sententiam negantem approbare ut veram, atque adeo ut vetiorem, & probabiliorem, quàm, contrariam. Quotiescunque enim magister statuit assertionem aliquam absolutè, videtur etiam absolutè asserere, id sibi verum, & probabilius saltem videri, quàm oppositum: ergo contradiceret Concilio dicenti probabiliorem esse sententiam contrariam assernatuam, atque adeo non posset ea assertio temeritatis ad minus notam non incurrere. Respondetur, negando sequelam: nam in rigore loquendo non est idem aliquam conclusionem absolutè, & ut veram statuere, ac dicere eam esse probabiliorem, quàm oppositam. Quod in primis à posteriori constat in hæretico, cui sufficienter in actu priori proximo proponitur fides Catholica, ita ut posset illam amplecti, & per consequens habet indicium evidens de eius credibilitate, quo euidenter iudicat illam esse prudenter credibilem, imò esse obligationem grauem illam credendi doctrinam contrariam, utpote quæ prudenter credi non possit: quare iudicat euidenter credibiliorem esse doctrinam Catholicam, quàm suam, alioquin non haberet omnia requisita in actu primo ad credendum fide diuinæ. Cum quo iudicio euidenti non potest stare simul iudicium, quo dicat credibiliorem esse doctrinam contrariam; non potest enim simul iudicare euidenter maiorem credibilitatem nostræ fidei, & iudicare etiam, suam sectam esse magis credibilem, quia hoc esset affirmare simul duo contradictoria: & tamen cum illo iudicio euidenti de maiori credibilitate nostræ fidei, & quod doctrina contraria non potest prudenter credi, habet assensum actualem; quo imprudenter credit doctrinam suæ sectæ. Non est ergo idem credere illam doctrinam, ac iudicare, illam esse magis credibilem, sed potest assentiri illi passim, quàm simul iudicare esse minus credibilem. Similiter ergo poterit quis assentiri alicui opinioni, quàmuis simul cum Ecclesia sentiat, contrariam esse probabiliorem, & per consequens non sequitur, quòd contradicat Ecclesie dicenti, illam esse probabiliorem, ex eo quod præstet assensum contrariæ, quàm Ecclesia dicit esse minùs probabilem.

122

Ratio autem à priori est, quia quoties obiectum non proponitur euidenter, sed obscurè, intellectus non conuincitur, nec cogitur ad assensum vnius partis, etiam si pro illa sint meliora argumenta, quàm pro parte contraria, sed subordinatur voluntati, quæ pro maiori affectu ad vnam partem potest imperare intellectui assen-

sam ad illam partem, in qua apparet etiam aliqua ratio veri, etiam si prudentia dicat, non illi, sed alteri assentiendum esse. Nam sicut in aliis materiis potest voluntas contra regulas prudentie eligere minus bonum, in quo tamen aliqua ratio boni appareat; ita potest eligere contra easdem regulas prudentie assensum veri minùs probabilem, dum tamen in eo aliqua species veri appareat. Cum ergo Pontifex declarat aliquam sententiam probabiliorem non intendat negare probabilitatem alterius, multò facilius poterit voluntas ex aliquo peculiari affectu eligere assensum partis minùs probabilem, cum in ea non solum speciem aliquam veri, sed etiam probabilitatem inueniat. Vnde sicut voluntate eligente minus bonum, relicto meliori, non est necesse, quòd intellectus erret circa excessum bonitatis, vel decipiatur dicendo, illud, quod eligitur esse maius bonum, quàm illud, quod relinquitur, imò iudicat actu, esse maius bonum illud, quod relinquitur, alioquin peccator eligens bonum delectabile turpe, relicto bono honesto, & æquo, erraret semper in fide iudicans, melius esse bonum turpe, quàm bonum honestum: ita intellectus eligens ex imperio voluntatis assensum opinionis minùs probabilem, non est necesse quòd erret circa excessum probabilitatis, sed potest simul, & actu concedere maiorem probabilitatem alterius partis, & tamen assentiri huic alteri minùs probabili: nimirum namque potest affectus noster, facere ut intellectus assentiat vni potius parti, quàm alteri & communiter is assensus ad minùs probabile procedit ex affectu aliquo ad aliud aliud bonum, quod voluntas per talem assensum intellectualem intendit.

Vnde vterius addo, licet pie credi possit nunquam Deum permissurum, quod summus Pontifex, vel Ecclesia approbet, & proponat omnibus fidelibus, tanquam probabiliorem doctrinam aliquam, quæ à parte rei sit falsa, id tamen non repugnare ex principiis intrinsecis, nec ex aliqua Dei promissione hucusque facta id posse satis colligi. Ratio autem eadem esse videtur, quia si id fieri non posset, idem esset decernere eam doctrinam esse probabiliorem, ac decernere absolutè eius veritatem: quare postquam declarata esset doctrina illa probabilior, non posset vltus fidelis licitè ei dissentire: vel contrariam sententiam tenere, nam eo ipso diceret Ecclesiam proponere ut probabiliorem doctrinam aliquam falsam: quare non minùs tenerentur omnes eam sententiam in posterum amplecti, quàm si contraria sententia damnata fuisset absolutè, & declarata ad minùs erronea, vel temeraria. Consequens autem est aperte falsum, & contra mentem Pontificum, qui declarantes solum aliquam sententiam esse probabiliorem, non intendunt obligare fideles ad eam tenendam, sed potius eo ipso tacitè permittunt contrariam sententiam, & eam intra terminos opinionis relinquunt: non ergo sentiunt, quòd repugnet iam falsitas in ea sententia, quàm dicunt esse probabiliorem, sed solum de gradu probabilitatis, loquuntur, scientes iuxta commune Philosophi axioma, posse aliquando falsa esse probabilia veris: possunt enim habere maiora auctoritatis, vel apparentis rationis fundamenta, quæ ea reddant probabilia, hoc est, magis persuasibilia, & facilia, ut defendantur ab argumentis contrariis: sicut antequam uelaturum Trinitatis mysterium probabilis fuisse-

set stando in mera ratione humana, & naturali repugnare Trinitatem personarum cum unitate essentiae, quam id non repugnare, & multò fortius iuxta humanum caput id defendi potuisset, quamvis reuera esset falsum, quod idem nunc in materiis non reuelatis contingere potest.

124 Dicit aliquis, non sequi hanc obligationem, ex eo quod repugnet falsitas sententiae declaratae ab Ecclesia probabilioris, quia cum non sit certa haec ipsa repugnantia falsitatis, sed solum sit sub opinione, posset aliquis sequi opinionem contrariam negantem illam repugnantiam, & hoc pacto excusari sequenda sententia, quam Ecclesia declarat probabilioris, quia probabiliter putat adhuc illam posse esse falsam. Sed contra, quia haec excusatio esset solum per accidens: nam si reuera adest talis repugnantia intrinseca, vel ex promissione Dei, idem erit re ipsa declarare aliquam sententiam esse probabilioris, ac illam esse veram, & solum per accidens excusantur fideles dubitantes de eius veritate, eo quod aliqui dubitent de infallibili promissione Dei, quae reuera est circa repugnantiam maioris probabilitatis declaratae cum falsitate. Per se tamen, & seculosa ignorantia declaratio illa obligaret omnes fideles ad amplectendam sine ulla controversia in posterum sententiam illam declaratae probabilioris; atque adeo, per se loquendo, non habet Ecclesia potestatem declarandi opinionem probabilioris, relinquendo eam in statu opinionis probabilioris, & relicta facultate amplectendi contrariam, sed usus ille, quem Ecclesia habet declarandi opiniones probabiliores, totus est per accidens, & procedit ex ignorantia diuinae promissionis factae de assentientia Spiritus sancti, ne declaretur opinio probabilior ab Ecclesia, quae non sit vera; quam promissionem diuinam, si Ecclesia non ignoraret non posset declarare opiniones probabiliores, sed deberet eo ipso declarare esse veras, ablata omni facultate sequendi opiniones contrarias, quae omnia, ut constat, non possunt sine absurdis concedi. Et quidem magis derogari videtur auctoritati Pontificum, & Ecclesiae, dicendo, quod propter ignorantiam promissionis sibi à Deo factae exercent potestatem, quam non habent declarandi maiorem probabilitatem alicuius opinionis, sine obligatione illam amplectendi, quam dicendo non habere hanc assentientiam Dei promissam, ut non declaret magis probabilem opinionem, quae re ipsa falsa sit. Nam primum illud non potest esse sine deceptione Ecclesiae putantis, se non habere talem promissionem, quam reuera habet: hoc autem secundum potest fieri sine ulla deceptione Ecclesiae, quae quidem non errat circa maiorem probabilitatem, cum illa reperiri possit de facto etiam in ea doctrina, quae à parte rei falsa sit.

125 Quod denique confirmari potest quia eo ipso quod Ecclesia solum proponit doctrinam aliquam ut probabilioris, significat non posse prudenter praestari à fidelibus, nisi assensum probabilem, & per consequens assensum cum formidine formali, & actuali, quae formido solum excluditur per assensum certum, & firmum. Formido autem formalis aequiualeat huic iudicio, *fortasse non ita est*, per quod satis significatur non repugnare, quod contrarium sit verum; ergo eo ipso quod Ecclesia proponat aliquid solum, ut probabilius, debent fideles, si prudenter operantur, formida-

re, & putare, quod non repugnet id falsum esse. Quomodo ergo declaratio illa maioris probabilitatis potest asserere infallibilitatem, & repugnantiam cum falso, quae eadem declaratio dicitur modum assentiendi cum formidine, & timore ne forte falsum sit id, quod creditur? Timor certe, & maximè timor, & formido prudens, non est de periculo impossibili, sed solum de possibili.

126 Contra hoc tamen P. Salazar loco citato §. 4. ex Turriano arguit ex illo alio principio communiter recepto, quod scilicet impossibile sit Ecclesiam totam decipi in doctrina aliqua, quae concernat doctrinam fidei, vel pertineat ad mores. Quod quidem ipse ita intelligendum putat ut non solum repugnet omnes fideles vel doctores scholasticos, assensu firmo, & certo aliquid falsum amplecti, sed etiam assensu probabilis; nec id solum dum in Concilio aliquo Episcopi, & Pastores totam Ecclesiam repraesentant, sed etiam extra Concilium, ita ut falsum esse non possit id, quod omnes Episcopi, vel maior eorum pars etiam extra Concilium assensu saltem probabiliter credit, in rebus ad fidem, vel mores spectantibus. Si autem Pontifex aliquid ut probabilius proponit, eo ipso Ecclesia tota, vel certe maior eius pars eam opinionem amplectitur, ergo ea sententia falsa esse non potest, alioquin iam tota, vel maior pars Ecclesiae deciperetur, quod repugnat.

127 Hoc tamen argumentum, ni fallor, retorqueri potest contra ipsos, quia si Pontifex solum declarat aliquam opinionem esse probabilioris, tota vel maior pars Ecclesiae eam solum probabiliter, & opinatiue sequetur, tanquam opinionem magis probabilem, ut aduersarij fatentur; ergo assentientur cum formidine, & per consequens saltem implicitè sentient, posse fortasse non esse veram, hoc enim est formidare: ergo iam tota Ecclesia sentit aliquid falsum: nam sentit, posse sententiam illam esse falsam, cum in sententio horum auctorum non possit ea sententia esse falsa, quam Pontifex declarauit esse probabilioris. Si ergo est absurdum, quod fideles omnes sentiant aliquid falsum, multò magis hoc absurdum sequitur, in eorum sententia, quam in nostra, cum iam tunc omnes formident, & dicant saltem implicitè posse illam opinionem esse falsam, quae tamen in eorum sententia falsa esse non potest.

128 Facilius ergo in nostra sententia respondetur, non esse repugnantiam intrinsecam, nec promissionem diuinam Ecclesiae factam de veritate opinionis, quam Ecclesia declarat solum, ut opinionem magis probabilem, & ideo fideles non errare, nec decipi, dum formidant, & dicunt, fortasse esse falsam, quia per principia intrinseca, aut promissionem Dei id non repugnat. Quamuis autem non solum maior pars, sed omnes prorsus fideles, eam opinionem amplectantur, dum tamen solum eam ut opinionem tenent, consensus ille fidelium non est regula infallibilis veritatis, sed solum quando aliquid firmiter tenent, & ut dogmata docent Doctores, quos idem Salazar ibidem citauit, vocans eos seueriores Theologos, & satis significauit Cardinalis Bellarminus, lib. 3. de Eccles. c. 14. Et quidem cum ex consensu Ecclesiae fundamentum accipiant Pontifices, & Concilia ad definitiones fidei faciendas non possent id prudenter colligere ex solo consensu

sentis formidoloso, quo doctores facerentur se de veritate talis doctrinæ dubitare. Quis enim negat, seculo proximo ante secentum maiorem partem Theologorum, imò fere omnes docuisse in scholis B. Virginem conceptam fuisse in peccato originali? Peto ergo ab Auerfatis, an consensus ille Theologorum scholasticorum sufficeret tunc ad infallibilitatem illius doctrinæ astruendam? id quod in plerisque aliis materiis observari facile potest: nam quæ opinio hoc seculo in scholis frequentissima est, & fere ab omnibus defenditur, seculo proximo, remelius examinata, & nouis fundamentis apparentibus, à paucis retinebitur. Non ergo repugnat aliquandiu maiorem scholasticorum partem opinionem aliquam, vt probabiliorē amplecti, quæ re ipsa falsa sit, atque adeo, quamvis posita declaratione Pontificia, de maiori probabilitate vnus opinionis omnes fere, vel maior pars eam sequeretur, non inde infallibilitatem ex diuina promissione sibi compararet; quamdiu eam solum vt opinionem, & cum formidine sequerentur.

129

Addidi tamen, posse piè credi, quod licet circa hoc nulla extet diuina promissio, Deus tamen non permittet ab Ecclesia doctrinam aliquam circa huiusmodi materiam fidelibus omnibus, vt probabiliorē proponi, quæ re ipsa falsa sit. Ratio autem ad hoc ita piè existimandum non est, quod ex illa declaratione iam fidelium sensus communis in eam opinionem propenderet, qui communis sensus haberi non potest, circa opinionem falsam: sed ratio esse potest, quia Deus dedit summum Pontificem præceptorem, & magistrū communem, quem omnes fideles audire debent, & eius doctrinam amplecti, atque adgo promissit etiam ita ei assistere, vt iis, quæ circa pietatem, religionem, & mores omnibus fidelibus proponit, errare non possit. Et quamvis tota hæc promissio, & assistentia Dei integra esse posset, etiam si doctrinam aliquam probabiliorē esset doceat, quæ falsa sit; si tamen reuera sit probabilior, vt dictum est, nec enim tunc falsum doceret, cum non dicat doctrinam illam esse veram: adhuc tamen ad diuinam providentiā videtur aliquo modo spectare, & piè credi potest, Deum semper providere, ne opinionem falsam, vt probabiliorē Ecclesiæ proponat. Qualicet nec tunc Ecclesiam deciperet, ex superabundanti tamen Dei erga Ecclesiam providentia, piè credi potest, quod id etiam impediatur, ne fidelibus detur occasio etiam indirecte ex Pontificis doctrina adherendi tenacius opinioni falsæ. Negari enim non potest, quod posita illa Pontificia declaratione de maiori probabilitate sententiæ falsæ, reuerentia, & affectus, quem fideles erga Pontificem, & præceptorem suum habent, efficeret, vt maiori propensione deinceps erga opinionem illam ferrentur, & difficilius multo ab ea possent remoueri. Quare etsi declaratio Pontificis non contineret falsum, daret tamen occasionem magnam fidelibus adherendi magis, & magis doctrinæ falsæ; & hoc propter reuerentiam erga communem præceptorem ab ipso Deo fidelibus propositum, quæ redderet difficiliorem inuentu falsitatem, si quæ in ea opinione esset: nam declaratio illa Pontificia tantum pondus opinioni illi addidisset, vt paucissimi deinceps inuenirentur, qui contrariis rationibus aures præberent, imò omnes incumberent ad eas dissoluendas. Possumus ergo

piè existimare non permissurum Deum, quid opinio inquam falsa, vt probabilior fidelibus omnibus à summo Pontifice proponatur, quamvis de hoc nulla specialis promissio Christi domini nobis, vt dictum, facta sit.

Tertio notandum puto in hac censuræ materia id, quod propria experientia didici, necesse omnino esse, vt censura fideliter, & iustem verbis referatur, quibus Censores vti sunt, nam vnus; vel alterius verbi omisso multum censuræ laze. Vnde prudenter faciet Censor, si nunquam nisi in scriptis censuram propositionis ibidem scriptæ proferat, imò & apud se exemplum propositionis, & censuræ retineat, quo continere possit, si vel propositio, vel censura postea alterata referatur. Inueni non semel responsa, vel censuras à me petitas non eisdem verbis relatas, & editas, ita vt necesse fuerit mihi pro meis non agnoscere. In quo aliquis quæret, scrupulus mihi remansit erga P. Thomam Campanellam, qui in suo opusculo de Prædestinatione, & reprobatione statim initio, aliquos suos articulos refert, meo nomine subscripto, & à me simpliciter approbatos sine ulla restrictione, vel explicatione, quos tamen ego, quantum meminisse potui, non ita absolute probavi, sed cum explicationibus, & limitationibus addendis, quæ ibi desideratur. Eodemque iure possum aduersus alios conqueri, quorum tamen nominibus pascendum dixi: lectorem tamen notitum volo, ne facile approbatores, vel Censores damnet, nisi approbationem, vel censuram originale videat. Ego certè hanc fidem censoribus meorum librorum ita religiose seruo, vt si quid postea addendum, vel explicandum mihi occurrat, iisdem denud notum esse velim, nec vltimum mihi licentiam sub eorum censuræ prætextu quidquam addere, quod non probauerunt. Nec mirum, cum expertus fuerim, eandem cautelam ab Illustrissimis Sacre Rotæ auditoribus prudentissimè obseruari, à quibus, cum ipsis exemplar responsi alicuius moralis meo nomine subscriptum ab vno, vel altero litigante offerri contingit, mandatur exemplar ipsum à me coram notario relegendum, & recognoscendum. Quod quidem prudentissimè fit, quia siue bona, siue mala multorum fides licentiam hanc induxit, vel addendi, vel tollendi, vel sub breuioris compendij prætextu omittendi, quæ ipsis fortasse parum videntur ad substantiam rei spectare, sine quibus tamen prudens Doctor, nunquam censuram, vel responsum illud sui nominis subscriptione consignasset. Sufficiat id breuiter monuisse, vt ex his quæ ego non sine dolore didici, prudentiores alij in hoc periculo fieri possunt.

Quartò, & vltimò dubitari potest de malitia, & culpa eorum, qui infra hæresim errant in propositionibus, vel erroneis, vel temerariis, vel aliis Theologicis censura dignis. De quo puncto agit Suarez *diff. 19. sect. 6.* & notat merito, sicut non dicitur hæreticus simpliciter, & absolute, qui ex ignorantia errat in fide, sic nec dici simpliciter temerarium, vel erroneum, &c. qui ex ignorantia assentitur propositioni temerariæ, vel erroneæ, sed ad hos gradus requiri cū proportionem aduerentiam ad oppositionem, quam habet cum doctrina Patrum, vel cum conclusione Theologica, &c. Supponit deinde, hos assensus, & assentiones non carere peccato, cum ab Ecclesia, & Conci-

liis damnentur, & puniantur graviter, nec possint sine imprudentia admitti, imprudentissimum enim est temere, vel erroneè opinari in doctrina facta: præsertim cum hinc sit facilius occasio negandi etiam res ipsas fidei, & scandalum, ac præiudicium magnum proximis inferatur, in quorum mentibus errores in materia tanti ponderis gignantur.

Addideinde peccatum hoc non esse propriū,
 & directē contra fidem, nec etiam reductivē, quia
 non opponitur diuinæ reuelationi, & quia debet
 habere speciem propriam, ad quam directē per-
 tincat; omne enim peccatum debet directē op-
 poni alicui virtuti debetæ. Quare dicit, hoc pec-
 catum ex sua specie intrinseca directē opponi
 studiositati, & pertinere ad curiositatem vicio-
 sam, seu intemperantiam sciendi, contra illud
 Pauli ad Rom. 12. *Non plus sapere quàm oportet*
sapere, sed sapere ad sobrietatem; & illud Ecclesi-
 astici 3. *Altera te ne quesieris; & fortiora te ne*
seruistas fueris; & in pluribus operibus Dei noli
esse curiosus, quod Augustinus peccatum intem-
 perantiæ vocauit lib. 10. de moribus Ecclesiæ c.
 21. *Relle,* inquit, *curiosi esse prohibemur, quod ma-*
gnum tēperantiæ genus est: quod de temperan-
 tiæ, & intemperantiæ spirituali intelligi debet. Po-
 test tamen ex circumstantiis hoc peccatum ad
 aliquas alias species quasi extrinsecas pertinere;
 nimirum contra fidem ob periculum, vel detri-
 mentum fidei illatum, quatenus eius fundamen-
 ta debilitantur, vel heresis periculum procuratur;
 vel contra caritatem, quatenus proximis scan-
 dalum præbetur, vel contra iustitiam, quando ali-
 quis ex iustitia, & officio tenetur ad docendam
 veritatem.

Hæc latius Suarez ibi, à quibus tamen paulò aliter, in aliquibus dicendum puto; & in primis videtur peccatum hoc, quando assertio versatur in materia morali, pertinere etiam ad genus vitiij, cuius materiam concernit illa assertio falsa, vt si fit in materia iustitiæ; pertinebit ad iniustitiam; si in materia religionis, ad irreligiositatem, &c. Secundo plerumque eiusmodi propositiones censurabiles esse etiam contra Religionem, quatenus vel continent blasphemiam, vel irreuerentiam contra res sacras, vel ritus, aut vsus Ecclesiasticos. Vnde aliquando etiam erunt contra Dulum, vel Hyperdulum, quando sunt contra reuerentiam debitam sanctis, vel Deiparæ Virgini, &c. sic de alijs.

Tertio non videtur in vniuersum verum, quod omnes affectiones censurabiles fient contra virtutem studiositatis. Vidimus enim aliquas propositiones notari censura, propter inordinatum vsum vocum, quibus profertur, quales sunt, *sapiens hæresim*, *sapiens errorem*, *male sonans*, *suspecta*, *pium aurium offensiuum*, *scandalosa*, & similes, de quibus vidimus supra, posse nullam falsitatem continere, sed sensum verum, qui tamen vel non debet profertur, vel certe non iis verbis, quæ dubium possunt ingerere, vel suspicionem de alio sensu falso in corde profertentis latente. Vnde non erit contra studiositatem verum illum sensum in corde sentire, sed malitiose tenet ex parte prolacionis, vel verborum quibus profertur. Nam si profertur propositionem sapientem hæresim, vel suspectam de hæresi, vel errore, hæresim, vel errorem illum in corde tenere, iam peccat contra fidem: si verò nihil tale habeat in corde, non peccat contra studiositatem.

tem, nec contra temperantiam debitam in sciendum, sed potius contra temperantiam, & modestiam debitam in loquendo, quam vniuscuique debet obseruare, vt non solum a falsis abstinere, sed etiam a veri prolatione, quæ vel propter rem ipsam, vel modum, & verba quibus vitur, offendere possit vel dare animum suspicandi sensum aliquem falsum, & pernicioum in hisce materiis, Maltitia ergo harum assertionum, quando proferens falsum sensum non significat, non est contra studiositatem, sed contra alias virtutes. Et quidem quando verba propter malum sonum, vel abusum offendunt, vel dubium, aut suspensionem ingerunt de falso sensu, aut falsitate saltem latente in proferente circa fidem, & circa aliquid, quod connexionem habet cum fide; quasi est conclusio Theologica, vel aliquid aliud, quod oportet firmum esse, ne fides ipsa vacillet. Hæc peccata sunt contra ipsam virtutem fidei. Nam sicut *diff. 14. sect. 1.* diximus, confessionem externam fidei esse actum proprium ipsius virtutis fidei, quatenus imperatur ab eodem habitu piæ affectionis, quo volumus cultum diuinæ veritatis, arque adeo negatio externa fidei opponitur etiam virtuti fidei, quæ eam prohibet, vt repugnantem cultui extery veritatis diuinæ; sic dicendum est ab eadem fidei virtute, & ab eodem habitu piæ affectionis prohiberi omnes assertiones externas, quæ licet non ita immediate, vel clarè, mediatè saltem, vel dubiè præferunt speciem aliquam, vel suspicionem contra fidem: hæc enim omnia derogant cultui debito diuinæ veritatis, quam ob eius infinitam excellentiam ita debemus colere, vt nec mediatè, nec per consequentiam, nec alio modo apparere possit, quod eam negamus; sed ita potius obseruare debemus verba nostra, vt sinceram omnino fidem ostendant. Vnde mento hæc etiam peccata ab iisdem fidei Inquisitionibus puniuntur, vt potè quæ eadem fidei virtuti aduersantur.

Quando verò assertiones non censurantur propter oppositionem, vel suspicionem oppositionis cum fide, sed propter alias rationes, tunc malitia non erit contra virtutem fidei, sed contra alias virtutes, v.g. propositio *scandalosa* potest esse extra doctrinam fidei, vt supra vidimus, quatenus præbet occasionem peccandi in aliis materiis, atque adeo malitia erit diuersa in specie, pro diuersitate virtutis, contra quam peccandum occasione, & scandalum præbet doctrina illa. Propositio etiam *piarum aurium offensiu*a si non offendat aures circa doctrinam fidei, sed circa alias materias, perinebit eius malitia, ad diuersas species iuxta diuersitatem materiae virtutis, contra quam offensionem præbet. Blasphemia verò propositio, quæ errorem, vel falsitatem non continet continet solam malitiam contra religionem, vel contra dulum, cum eius malitia desumatur ex irreuerentia contra Deum vel res sacras, aut sanctos, &c.

Queri potest, quid dicendum sit de illo, qui non profert exterius, sed solum in mente sua habet assensum erroneum oppositum conclusioni Theologicæ: ita tamen, vi non neget villo modo præmissam de fide, sed solum præmissam illam aliam naturalem, & ideo neget conclusionem Theologicam: hic peccet contra fidem, vel contra alias virtutes? Respondeo, vel ille aduertit, præmissam illam naturalem esse eundem, & tunc non potest illam negare, &

falsam asserere; vel non aduertit esse euentem, & tunc iterum distinguo. Vel enim scit ab aliis, vel saltem à plerisque iudicari euentem, licet sibi quidens non appareat, vel id ignorat. Si ignorat, non admittit errorem, cum ignoret suam opinionem aduersari conclusioni Theologica. Si verò sciat ab aliis reputari euentem illam præmissam, & tamen pertinaciter dissentiat, non carebit culpa graui, cum eo ipso sciat propositionem illam esse ad minus proximam errori iuxta definitionem supra à nobis traditam, de propositione errori proxima, & quidem culpa illa erit contra fidem quia propter connexionem, quam conclusio Theologica habet cum fide, eadem fides videtur obligare ad eam non negandam, si cur multò minus excusaretur, qui propositionem erroneam crederet, licet id posset facere, negando solum præmissam naturalem, ex qua infertur si tamen hic dissensus stare posset cum notitia de euentia talis propositionis.

SECTIO IV.

De iis, quæ requiruntur ex parte subiecti ad hæresin contrahendam.

137

Diximus de iis, quæ requiruntur ex parte obiecti, ut propositio sit hæretica: nunc dicendum est de iis, quæ requiruntur ex parte subiecti ut homo censendus sit hæreticus: certum enim est, posse aliquem hæresim credere, & profiteri, quin ipse hæreticus sit ob defectum alicuius conditionis requisitæ ex parte subiecti, quæ conditiones nunc in particulari examinandæ sunt. Aliquæ tamen breuiter indicandæ sunt, quia de iis dixi *Diff. 18. sect. 3. & 4.* vbi diximus, hæreticum non esse in rigore proprio, qui etiam post baptismum deserit omnino totam fidem Christianam, & transiit ad iudaismum, vel paganismum: ille enim vocatur Apostata, & licet omnes hæreticorum pœnas incurrat, non tamen est hæreticus, quia hæreticus non est, qui Christum non conficitur, sed qui partem Christianæ religionis propriam retinet, & sub nomine Christiano alios errores contra Catholicam fidem admiscet.

§. I.

De Baptismo, an sine illo possit aliquis esse hæreticus.

138

An malitia hæresis reperiri possit in homine non baptizato remissum.

An strictè loquendo, & in foro Ecclesiæ requiratur Baptismus susceptus, ut aliquis dicatur propriè hæreticus.

Secunda ergo, & potissima conditio ad hæreticum requisita assignari solet baptismus, pro quo distinguenda est duplex quæstio. Prima esse potest, an malitia hæresis reperiri possit in homine non baptizato, & ille in foro Dei censendus sit hæreticus, in quo sensu loquuti sumus *dicta diff. 18. sect. 3.* vbi dixi differentiam hæresis ab aliis infidelitatibus, non desumi ex parte subiecti errantis, sed ex parte obiecti negati: sed tamen ibidem monui, me non agere de hæretico strictè, sed latè sumpto, & in eodem sensu *ibi sect. 4.* dixi, Cathecumenum recedentem à fide posse appellari Apostatam. Secunda quæstio diuersa esse potest, & hæc pertinet ad hunc locum an strictè loquendo, & in foro Ecclesiæ, requira-

tur baptismus susceptus, ut aliquis dicatur propriè hæreticus. Negat Castro *lib. 1. de iust. heret. punitione cap. 8.* quia Cathecumenus est intra Ecclesiam saluari enim potest, & extra Ecclesiam salus esse non potest, ergo est membrum Ecclesiæ, cum sit membrum Christi, cuius fidem profitetur, & ideo possit à Christo saluati participare: ergo est membrum corporis Christi, quod est Ecclesia, & per consequens potest Ecclesia eum iudicare, & punire, sicut quævis Respublica potest suum ciuem tanquam proprium membrum iudicare, & corrigere.

Hanc Caltri sententiam merito alij omnes recipiunt, quos afferunt, & sequuntur Suarez *diff. 19. sect. 5. num. 3. & 6.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 34.* Hurtado *diff. 8. 2. sect. 2. §. 11.* Castro Palao *tom. 1. tract. 4. diff. 3. punct. 2. num. 20.* & alij communiter. Ratio autem est clara, quia Cathecumenus quantumlibet desiderium baptismi ostenderit, & fidem mente conceperit, tamen vera nondum Ecclesia ita ingressus est, ut Ecclesiæ iudicio subesse possit, ut definitur in Trident. *sess. 14. c. 2. his verbis: cum Ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus.* Quid enim mihi, inquit Apostolus de his, qui foris sunt iudicare? non potest ergo Ecclesia eos, qui nondum per baptismi ianuam in eam sunt ingressi, pœnis suis propter eorum crimina punire, atque adeo licet in foro Dei hæretici fiant, recedendo ab aliquo dogmate Christianæ fidei, non sunt tamen hæretici in foro Ecclesiæ, nec eos sub hæreticorum nomine Ecclesia intelligit, quoties pœnas aliquas aduersus hæreticos statuit. Sunt enim de corpore Christi, atque adeo ad Ecclesiam pertinent, solum interius, & quoad fructus internos, & inuisibiles participandos, non verò exterius, & quoad effectus visibiles, quia nondum signo visibili baptismi insigniti sunt, nec per visibilem ianuam sunt ingressi in corpus Ecclesiæ visibile, quare ab Ecclesia, quæ est visibilis Respublica, iudicari non possunt: & hic est sensus, & praxis ipsius Ecclesiæ, quæ nunquam se se ingerit in hæc iudicia, sed ea relinquunt inuisibili iudici, qui Deus est, ut innumeris adductis testatur Farinacius de hæresi *quest. 178. à num. 128.* per plures sequentes.

Circa hoc dubitatur primò. An qui baptizatus fuit, sed tamen baptismi inualido ob defectum substantialem in materia, vel forme, vel intentione, sit postea hæreticus punibilis ab Ecclesia. Affirmant Alfonso de Castro, Simancas, Gabriel. Azor, & Farinacius apud Castrum Palao *dicto puncto 2. num. 20.* quibus adde Sayrum, & Henriquez apud Dianam *part. 4. tract. 8. section. 3. de officio & potestate Inquisitorum resol. 78.* & alij. Quod probat Simancas, quia iste baptizatus est cum baptismo flaminis, & quia in hac re plus operatur opinio, quam veritas. Alij tamen communiter, & merito id negant, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez *dicto cap. 7. num. 34.* Castro Palao *loco proxime citato*, Suarez *dicta sect. 5. num. 8.* Hurtado *dicta diff. 8. 2. §. 17.* & alij. Qui adhuc in eo casu verificatur ratio à Tridentino adducta, quod ille verè non est ingressus in Ecclesiam per baptismi ianuam, atque ideo foris adhuc sit, quare ad Ecclesiæ iudicium adhuc non spectat. Nec obstat, quod dicebatur de baptismi flaminis: nam illud retorquet bene Suarez aduersus ipsum Simancam, qui negauerat Cathecumenum